

ILGÜN

ایل گون

No. 8 December 1998

شماره ۸ آذر ۱۳۷۷

Garaşsyz türkmen neşriýesi

نشریه مستقل ترکمن

فهرست مطالب :

● اخبار

- ترکمنصحرا
  - حوزه دریای خزر
  - آسیای میانه و منطقه
  - خبرهای بدون تفسیر
- ## ● نامه های رسیده

● مقالات و دیدگاهها

- انتخابات شوراها
- Taryh dogruçyl öwrenilende
- جنبش ملی و عوامل بین المللی
- Şanlı hem-de ýatdan çykماjak seneler
- خود سانسوری
- استان گلستان در یک نگاه

● فرهنگی

- فرهنگ شاعران ترکمن : غایبی
- گزارشی از هفته فرهنگی ترکمنستان در آلمان
- معرفی کتاب
- خوش آمدی به زنان ترکمن در بن
- مراد دردی قاضی، فرزانه ای از ترکمنصحرا
- افت تحصیلی و ویژگی های ترکمنصحرا
- Görogly we biziň durmuşymys
- Türkmen Edebiyatynyň Gadymiýeti
- سیستم ارتباط جمعی آینده e-Mail نام دارد و آینده اکنون آغاز شده
- Tapmaçalar

مقالاتی که با امضاء نویسنده آن درج می گردد. الزاماً نظر ایل گون و یا تأیید مطالب آن نیست. ایل گون در کوتاه کردن و یا اصلاح مطالب دریافتی با حفظ نظرات مولف آزاد است.

● اشعار :

- Dörtlemeler
- آیرا - بوقچه

● ترجمه

- آیا دلال های بورس مزاحمند ؟

انتخابات شوراها

بر طبق اطلاعیه وزارت کشور جمهوری اسلامی ایران انتخابات شورای روستاها و شهرها در هفتم اسفند ماه امسال برگزار خواهد شد. افرادی که ۲۵ سال سن داشته و دارای سواد خواندن و نوشتن بوده و حداقل یکسال در محل اقامت داشته باشند می توانند خود را کاندید نمایند.

موضوع شوراها بخشی از فصل هفتم قانون اساسی جمهوری اسلامی است که میخواهند آنرا پس از بیست سال به مرحله اجرا درآورند. فصل هفتم قانون اساسی جمهوری اسلامی در مورد نظام شورایی در کشور است و در اصل ۱۰۰ گفته شده که اداره هر روستا، بخش، شهر، شهرستان یا استان با نظام شورایی به نام شورای ده، بخش، شهر، شهرستان یا استان خواهد بود. هم چنین در اصل ۱۰۱ به موازات مجلس شورای اسلامی مجلس دیگری به نام شورای استانها مرکب از نمایندگان شورای استانها پیش بینی شده است.

آقای محمد خاتمی نیز در سخنرانی های قبل از انتخابات مانند برخی از رؤسای جمهور سابق قول برگزاری انتخابات شوراها را داده بود. وی پس از انتخابات ریاست جمهوری قصد داشت که ارگانهای حکومتی را نیز از طریق قانونی بدست آورد. اما راست گرایان در انتخابات مجلس خبرگان به خاتمی و یاران او ثابت کردند که آنها قصد عقب نشینی در قدرت را ندارند. آنها از طریق شورای نگهبان صلاحیت بسیاری از کاندیداها را که حتی نماینده خمینی در ارگانهای مختلف بودند، رد کردند. خاتمی

بعد از شکست در انتخابات مجلس خبرگان بلافاصله مسئله انتخابات شوراها را مطرح نمود.

علیرغم تشکیل هیأت مرکزی نظارت بر انتخابات شوراها مرکب از ۵ نفر که فقط یک تن از جناح خاتمی است، جناح راست حاکمیت همچنان مخالف این انتخابات است. آنها تلاش می کنند بهر ترتیب انتخابات را حداقل تا یکسال دیگر، تا بعد از انتخابات مجلس ششم شورای اسلامی، به تعویق بیاورند و یا اینکه انتخابات را فقط در سطح روستاها برگزار کنند. اما جناح خاتمی بر انتخابات شورای روستاها و شهرها تأکید کرده و معتقد است که پیروزی در انتخابات شوراها می تواند پیروزی در انتخابات مجلس اسلامی دوره ششم را تضمین کند.

انتخابات ریاست جمهوری نشان داد که اکثریت مردم برعلیه جناح ولی فقیه هستند. فقها هرچند می گویند که منشا قدرت آنها الهی است اما خود نیز میدانند که منشا قدرت همین مردم هستند. جناح ولی فقیه از اکنون می کوشد که هیأت های اجرایی نظارت بر انتخابات را که مرکب از سه عضو اداری و هفت معتمد محل خواهد بود، تحت کنترل خود درآورد.

شوراها می توانند نقش بسیار عمده ای در انتقال قدرت به مردم ایفا نمایند. از طریق این تشکل هاست که مردم می توانند اعمال اراده کنند. این را تجربه شوراها در سالهای ۵۷-۵۸ با توجه به ویژگی های منطقه ای و زمانی بخوبی نشان داده است. تجربه شوراها در ترکمن صحرا تجربه موفق بوده است و بدین سبب اکنون امر شوراها برای مردم ترکمن صحرا

امر تازه ای نیست. شوراها آنچنان ریشه در فرهنگ مردم ترکمن داشتند که تا سالهای سال بعد از سرکوب جنبش عدالتجویانه ترکمن ها به حیات خود ادامه دادند.

هرچقدر که شوراها در انجام وظایف خود مستقل تر عمل کنند موفق تر خواهند بود. یکی از جناحها سعی می کند که آنرا به ارگانی در خدمت خود درآورد و دیگری تلاش می کند که آنرا از مضمون تهی نموده و به زانده ای بی محتوا تبدیل نماید.

بایستی که مردم ترکمن فعالانه در این انتخابات شرکت کنند و از این طریق با بدست آوردن اکثریت در شوراها، بخصوص شورای شهرهای ترکمن صحرا ارگانی را برای طرح مشکلات جامعه ترکمن و دفاع از حقوق آن بدست آورند. مسلم است که هیأت های کنترل و نظارت بر انتخابات سعی خواهند نمود با رد صلاحیت و حذف برخی از فعالین اجتماعی ترکمن افراد مورد نظر خود را در شوراها به انتخاب درآورند. در اینصورت نیز بایستی با اعتراض ها به شکلهای کوناگون و با ویژگی های شرایط به مقابله برخاست. ترکمن ها می دانند که شوراها چه در سطح روستاها و چه در سطح شهرها در گسترش نقش مردم در اداره امور جامعه و در گسترش دموکراسی نقش مؤثری دارند. انتخابات شوراها در سراسر ایران زورآزمایی جناحهای حکومتی برعلیه همدیگر از سویی و مردم از سوی دیگر خواهد بود. اما در ترکمن صحرا به علت شرایط ویژه منطقه ترکمن صحرا زورآزمایی بین مردم ترکمن و حاکمیت خواهد بود. باید که از این زورآزمایی پیروز از میدان بدر آمد.

کزارشی از هفته فرهنگی ترکمنستان در آلمان

روزهای فرهنگی ترکمنستان از ۱۸ اکتبر امسال در شهرهای بن و فرانکفورت آلمان آغاز و چند روز ادامه یافت. در طول این روزها نمایشی از آثار گوناگون هنری، نمونه هایی از قالبها و دیگر صنایع دستی زیبای ترکمنی تا آثار نقاشان و فیلمهای هنری که توسط هنرمندان و متخصصین جمهوری ترکمنستان خلق گردیده بود عرضه شد. همچنین نمونه های بسیار زیبایی از موسیقی ملی ترکمنی شامل آهنگهای باز سازی شده فولکلوریک و نیز قطعاتی از ابراهیمی که توسط آهنگسازان برجسته ترکمنستان بر اساس داستانها و اساطیر ملی ترکمنی ساخته و پرداخته شده بود، به همراه قطعاتی از موسیقی کلاسیک آلمانی، روسی و فرانسوی توسط سولیستهای ترکمن اجرا گردید.

نمونه هایی از آثار باستانی شامل ظروف و دیگر اشیاء منقوش مربوط به عصر مزولیتیک (میانه سنگی، ده هزار سال قبل از میلاد) و عصر برنز (سه هزار سال قبل از میلاد) که بیانگر پیدایش نخستین نمونه های تمدن بشری در ترکمنستان میباشد (۱). همچنین نمونه های آثار هنری از جمله مجسمه نیمه برهنه یک زن (احتمالاً زیبایی) مربوط به دوره پارتیان (پارتیان، اشکانیان) که از نوسای قدیم اولین پایتخت دولت اشکانی واقع در ۱۸ کیلومتری آشقابات یافته شده بود به چشم میخورد. لازم به یادآوریست که ترکمنهای بهار؛ که بنیانگذاران این دولت بوده اند، امروزه نیز در اطراف نوسای و دیگر نقاط ترکمنستان زندگی میکنند...

در شب ۱۹ اکتبر رقص و موسیقی فولکلوریک ترکمنی به رهبری هنرمند برجسته ترکمنستان خانم جمال ساپاروا؛ به صحنه آورده شد که تحسین تماشاچیان را آنچنان برانگیخته بود که سالن یکپارچه غرق شور و هیجان شده بود. صدای گیرا و نیرومند جمال به همراه رقصهای ظریف و ماهرانه دختران و حرکات هماهنگ و چابک پسران، رنگهای بغایت زیبا و زنده لباسهای ملی واقعا هر بیننده را به تحسین وامیداشت. این رقص و آوازهای توأم و هماهنگ در حقیقت شکل بازسازی و مدرنیزه شده رقص و موسیقی سنتی ترکمنی به ابتکار این زن هنرمند بود که تمام زندگی هنری خود را بویژه پس از استقلال ترکمنستان، با آگاهی ملی و روحیه معهدانه قابل تقدیری وقف این امر مهم و ضروری نموده است. جمال ساپاروا علاوه بر صدای گیرایش، رفتار و منشی آنچنان آمیخته به متانت و اعتماد بنفس داشت که یادآور؛ تو مار خانم؛ها،؛ شاصم؛ها،؛ نگار خانم؛ها و بیشمار زنان قهرمانان بود که در بزم و رزم، درایت و کیاست مهر خود را بر صفحات تاریخ بشری کوییده، به افسانه ها پیوسته اند. وی در حین اجرای موسیقی کلیه حرکات نوازندگان، رقاصان و حتی تماشاگران را با مهارت خاصی زیر کنترل و توجه خود داشت.

در شب بیستم اکتبر موسیقی کلاسیک توسط هنرمندان عضو سالن ابرای مختومقلی آشقابات عرضه گردید. قطعاتی از آثار آهنگسازان ترکمن چون؛ نوری حال مامت؛ و همچنین از آثار آهنگسازان آلمانی و روسی توسط سولیستها ارائه گردید که واقعا غرورانگیز بود. بویژه اجرای قطعاتی از ابرای؛ شاصم - غریب؛ که آموزه ای زیبا و رنگین از ملودیهای اصیل ترکمنی با پیشرفته ترین متد موسیقی کلاسیک اروپایی بود، با استقبال پرشور تماشاگران و کف زدنهای معتد آنان رویرو گردید. هنرنمایی سولیست پر تجربه و توانمند؛ آتاگلدی قارلی اف؛ برجستگی ویژه ای داشت.

بطور کلی آنچه در طی این روزهای مدنی ارائه گردید، چهره یک سرزمین باستانی، یک دولت نوپا با ملتی متمدن با فرهنگی متنوع و زنده بود که تصمیم دارد در این دنیای پیچیده و دوارانگیز، راه ترقی و تعالی خود را به شکل خودویژه ای به سوی آینده باز کند. آنچه که در این منظره بویژه توجه مرا بخود جلب کرد این بود که در آن نه اثری از خرافات و باورهای واپسگرای ستایشگر سیاهی و خون و خشونت به چشم میخورد، و نه تقلیدهای سبک و ذوق آزار از ملت های بیگانه. برعکس، آنچه به چشم میخورد، تلفیق هنرمندانه و اصیلی از؛ سنت و مدرنیزم؛ بود.

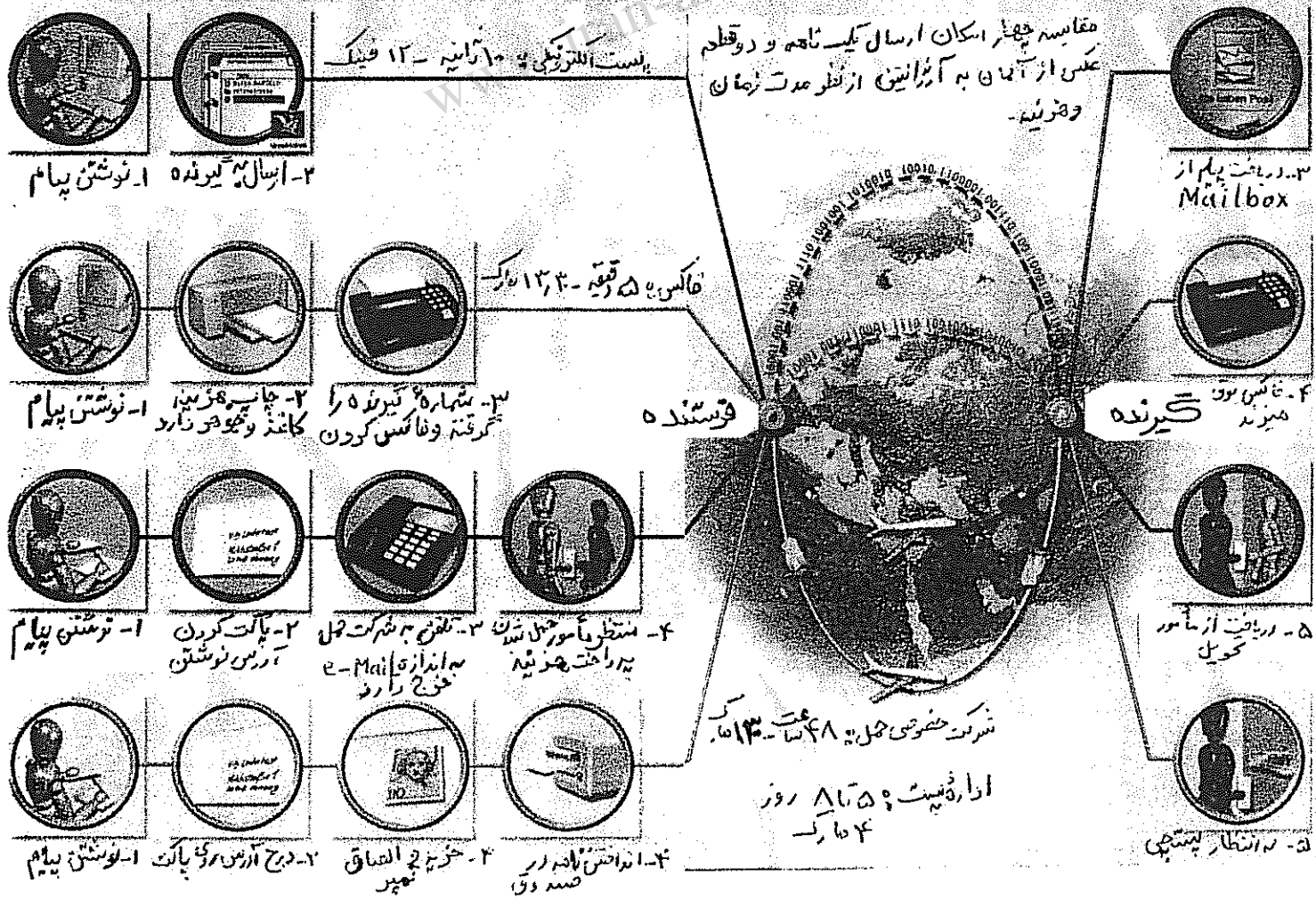
آتاگلدی - اکتبر ۱۹۹۸

(۱) - محقق آمریکایی؛ ویل دورانت؛ نخستین زادگاه تمدن بشری را ترکستان جنوبی، و دقیقتر؛ آنو؛ میداند. نگا. تاریخ تمدن، جلد اول

سیستم ارتباط جمعی آینده بشری e-Mail نام دارد و آینده اکنون آغاز شده

امروزه وجود آدرس پست الکترونیکی روی کارت ویزیت به امری طبیعی بدل شده در خیلی از شاخه های شغلی قابل دسترسی نبودن از طریق پست الکترونیکی عیب بزرگی محسوب می شود. همچنان که نشان خواهیم داد محبوبیت زیاد این وسیله ارتباط جمعی دلایل فراوانی دارد. از طریق "پست الکترونیکی" می توان یادداشت ها و نامه را به سراسرجهان مخابره کرد. آنها غالباً به مدت چند ثانیه در راه هستند که به گیرنده رسیده و به همان سرعت پاسخ داده شوند. به استثنای تلفن هیچ وسیله ارتباط جمعی دیگری این شانس را ندارد. خلاصه خیلی از کارهایی را که پست الکترونیکی می دهد رقابیش قادر به انجام آن نیستند. هر پست الکترونیکی با چند فشار بر دکمه "موش" به اشکال مختلف درآمده از این طریق نه تنها اسناد نوشتاری ، بلکه اصوات، تصاویر، فیلم ها، برنامه های کامپیوتری را به سفر های طول و دراز راهی می کند. خرج این سفرها در قیاس با دیگر وسایل ارتباط جمعی بسیار ناچیز می باشد. هرچه حجم اطلاعات ارسالی بیشتر باشند مدت زمانی بیشتری توی راه هستند. ولی اینجا صحبت از دقایق و ثانیه هاست و نه از ساعت ها و روزها.

مرسوم است که هر پیام پست الکترونیکی از يك "مکابایت" (واحد کامپیوتری) بیشتر نباشد. پیام های حجیم باید به واحدهای کوچکتر تقسیم کرد. متخصصین می گویند، هر آنچه که دیجیتال (شقی از انتقال مدرن اطلاعات) باشد تنها از طریق اینترنت منتقل خواهد شد. ما مواد مصرفی مورد نیاز ، فیلم ها، موسیقی، و غیره را از طریق پست الکترونیکی سفارش خواهیم داد. کمی دیرتر اجناس سفارشی ما در جعبه پست الکترونیکی و یا در صفحه آدرس شخصی ما در اینترنت خواهد بود. در صورت نیاز پست الکترونیکی می تواند پیام را به دستگاه فاکس، تلفن همراه و ... منتقل کند.

جنبش ملی و عوامل

بین المللی

از فوریه امسال جنگ خونینی در کوزوو آغاز شده است. کوزوو منطقه ای آلبانی نشین در یوگسلاوی و در همسایگی کشور آلبانی قرار دارد. قدرت در کشور یوگسلاوی در دست صربها است و آنها با شیوه های ناسیونالیستی سیاستهای خود را در منطقه کوزوو آلبانی نشین پیش می بردند. بعد از درگیریهای بوسنی و کرووات و استقلال آنها از یوگسلاوی تحرکات و خواستهایی از جانب مردم کوزوو جهت خودمختاری بیشتر در مقابل سیاستهای بغایت شوونیستی صربها آغاز گردید. حکومت مرکزی یوگسلاوی نه تنها برخوردی منطقی با این خواستهها نکرد، بلکه با این بهانه که این خواستهها از جانب باندیت های آلبانی منطقه مطرح میگردد، سمت و سوی سرکوب آنها را در پیش گرفت. مسئله کوزوو از فوریه ۱۹۹۸ با تعرض پلیس ضد شورش و امنیتی یوگسلاوی به راهپیمایی مسالمت آمیز مردم و کشتار چندین تن، صورت خونینی بخود گرفت. سازمان جدایی طلب و مسلحانه او.چ.کا پدید آمد که به درگیریهای مسلحانه بر علیه ارتش و پلیس یوگسلاوی در منطقه پرداخت. بسیاری از روستاها به آتش کشیده شده و مردم بسیاری مجبور به ترک خانه و کاشانه خود شدند. برخی به کشور آلبانی پناه برده و بخشی نیز در جنگلها و کوههای منطقه آواره گردیدند.

درگیری منطقه کوزوو در ابتدا ظاهرا مسئله داخلی یوگسلاوی بود، اما بسرعت حالت بین المللی بخود گرفت و وقایع مربوط به آن

در صدر اخبار جهانی قرار گرفت. بنا به گزارش مجله آلمانی Spiegel و برنامه Monitor در کانال دولتی تلویزیون آلمان سلاحهای ساخت غرب و بخصوص آلمان به مقدار فراوان در اختیار رزمندگان او.چ.کا قرار می گیرد.

رهبران سیاسی و نظامی کوزوو ابتدا خودمختاری را مطرح نمودند ولی بعد از بین المللی شدن قضیه، جدایی از یوگسلاوی و برخا نیز اتحاد با کشور آلبانی را خواستار شدند که مورد مخالفت همه مجامع بین المللی از جمله سازمان ملل قرار گرفت. سازمان ملل متحد طی قطعنامه ای به حل سیاسی و مسالمت آمیز مسئله کوزوو تأکید نمود. ستم های صربها بر علیه آلبانی های کوزوو، مورد توجه پیمان نظامی ناتو و در دستور کار آن قرار گرفت. این سازمان به جانبداری از مردم کوزوو تهدید به حمله نظامی بر علیه یوگسلاوی نمود. این تصمیم ناتو در شورای امنیت سازمان ملل مورد مخالفت روسیه و چین قرار گرفت. ناتو به مخالفت آنها ارزشی قائل نشده و به نیروهای خود آماده باش داد و در مقابل نیز یوگسلاوی خود را برای یک جنگ تمام عیار آماده نمود. ولی در آخرین لحظات تلاشهای سیاسی در جهت حل مسئله به ثمر نشست و از یک جنگ خونین در اروپای متمدن جلوگیری بعمل آمد. قرار شد پلیس و ارتش یوگسلاوی از کوزوو عقب نشینی کرده و نیروهای حافظ صلح سازمان ملل علاوه بر نظارت بر این عقب نشینی به بازگشت آوارگان جنگی و تأمین مایحتاج آنها کمک کنند.

هدف این نوشته بررسی اوضاع منطقه کوزوو نبوده و بدین خاطر آنچه که در آنجا تاکنون پیش آمده بسیار به اختصار مطرح گردید.

هدف این نوشته، بطور کلی، عمدتا حول نقش و تأثیر سازمانها و ارکانهای بین المللی با توجه به شرایط امروزی جهان و تسلط بلامنزاع دنیای غرب، در رابطه با مسائلی همانند مسئله ملی است.

زمانی که کره خاکی ما به دو اردوگاه شرق و غرب تقسیم شده بود معادلات بین المللی و بالطبع مسائل جنبش ملی در چارچوب منافع هر کدام از آنها مورد توجه و حمایت مادی و معنوی قرار می گرفتند و براحتی نیز می توانستند در معاملات بین شرق و غرب قربانی گردند. در تاریخ این نمونه ها بسیار بودند. برخورد رژیم شاه در ایران و رژیم بعثی حاکم بر عراق بعنوان نمایندگان شرق و غرب در رابطه با جنبش ملی کردها نمونه مشخص آن در منطقه خودمان است.

اکنون دیر زمانی است که یال و کوپال اردوگاه شرق فرو ریخته و آنچه که نیز باقی مانده در فکر حفظ بند ایوان خود است. حال این دنیای غرب و در رأس آن آمریکا است که خود را حافظ نظم جهانی می داند. البته در این میان نیاستی نقش سازمان های بین المللی نسبتا مستقل مانند حقوق بشر و سازمان ملل را نادیده گرفت.

پدیده دیگر در دنیای کنونی پیشرفت گسترده و همگانی شدن صنعت نقل و انتقال داده های اطلاعاتی است. در زمانی که جهان به اصطلاح به یک دهکده جهانی تبدیل شده است، کمترین اعتراض ملتی در برابر ستم و سرکوب انعکاس بین المللی می یابد و عکس العمل هایی را از جانب افکار عمومی، سازمانها و دولتها بر می انگیزد. اما این انعکاس ها و بالطبع عکس العمل ها با توجه منافع سیاسی و اقتصادی کشورهای مدعی حافظ نظم کنونی جهان

بقیه در صفحه بعد

جنبش ملی و...

بسیار نسبی و متفاوت هستند. در مورد کوزوو بسیار ساده نکرانه خواهد بود اگر بپنداریم که ناتو فقط از زاویه انساندوستانه و حمایت از آلبانی‌های تحت ستم کوزوو قصد حمله نظامی همه جانبه به یوگسلاوی را داشت و یا دارد. اتفاقاً این تصمیم قاطع ناتو علیرغم تصمیمات شورای امنیت و اجلاس عمومی سازمان ملل در مورد کوزوو و علیرغم مخالفت شدید روسیه، حامی نزدیک صربهای یوگسلاوی، مؤثر واقع شد. در انتها یوگسلاوی تسلیم خواسته‌های ناتو گردید. در آینده نزدیک انتخابات پارلمانی این ایالت برگزار خواهد شد.

ناتو و در رأس آن آمریکا ثابت کردند که آنها هستند که اکنون در دنیا حرف آخر را می‌زنند. ولی چرا این ناتو که اکنون لباس حمایت از مردم تحت ستم را پوشیده و اینکه زمستان و سرما در پیش است و زودتر باید بداد این مردم رسید، چرا این دادخواهی را در مورد کردهای تحت ستم و سرکوب در ترکیه نمی‌کند؟ چرا این بار سلاحهای اهدایی دولت آلمان از جانب ارتش ترکیه برای سرکوب کردها به کار می‌رود؟ چرا به حمایت از کردهای عراق برخاست و منطقه ای آزاد برای آنها ایجاد نمود؟

علیرغم تمامی چراها و اماها وقتی که مسئله را از جانب یک فرد بیطرف که نه طرفدار سیاست های ناتو و غرب است و نه خود تحت ستم بوده و هست بنگریم متفاوت خواهد بود با دید کسانی که خود تحت ستم بوده و هستند.

حاکمیت سیاسی جهت پیشبرد منافع ناسیونالیستی ملت حاکم، سرکوب و مرعوب نمودن ملت های دیگر ساکن آن

کشور را از جنبه های کوناگون در برنامه کار عملی خود قرار می دهند. حاکمیت مرکزی دارای همه امکانات اقتصادی، نظامی، اطلاعاتی است و در سرکوب و عقب نگه داشتن ملت‌های حق طلب از به کار بردن هیچکدام از امکاناتش ابایی ندارد. ملت تحت ستم برای احقاق حقوق خود در ابتدا تلاش می کند مسائل خود را با حکومت مرکزی از طریق مسالمت آمیز و با توجه به اینکه مسئله داخلی کشور است، حل نماید.

چون موفق نمی شود به ارگانها و مجامع بین المللی مانند سازمان ملل و یا حقوق بشر مراجعه می کند. ولی در ادامه وقتی که سرکوب حاکمیت بخاطر فعالیت حق طلبانه آن ملت تشدید می گردد بناچار برای مقابله با کشتار مردم بی دفاع خود راههای دیگری جستجو و حتی به ناتو متوسل می گردد. زمانی که حاکمیت سیاسی را در یک کشور چند ملیتی فقط یک ملت به صورت انحصاری نمایندگی می کند و به خود حق هرگونه رفتار قیم مابانه و سرکوبگرانه را می دهد باید به طرف مقابل نیز حق داد که از هر عامل ملی و بین المللی برای مقابله استفاده نماید. حال ممکن است برخی ادعا نمایند که این ملت های تحت ستم با استفاده از عوامل بین المللی پای نیروهایی مانند ناتو را به مسائل داخلی کشور می کشانند، باید گفت که در اینصورت نیز مسئولیت این امر با کسانی است که بانی پدیداری اینگونه اوضاع هستند، نه آن ملت تحت ستمی که همه حقوق یک زندگی اجتماعی از آنها سلب گردیده است. طبیعی است که در کشور های کثیرالمله مسئله ملی در درجه اول امری داخلی است و باید که کاملاً منطقی و بر اساس دموکراسی و برابر حقوقی در جهت رفع ستم های ملی گامهای

اساسی برداشت. ولی وقتی که حاکمیت مرکزی منطق دموکراسی را قبول ننموده و با حربه زور به میدان آید در اینصورت دیگر مسئله داخلی نبوده و در این دنیای بهم تنیده کنونی جنبه بین المللی خواهد یافت. بایستی که از تمامی مجامع و اهرم های فشار بر حکومت مرکزی در جهت حل مسئله ملی استفاده نمود. در عین حال بایستی که از خصوصیات و مقاصد سیاسی پرنرنگتر و یا کم رنگتر هر کدام از این مجامع از ناتو گرفته تا سازمان حقوق بشر آگاه بود. در مورد مثال این نوشته، مسلم این که ناتو که هم اینک در کوزوو وارد عمل شده در پناه حمایت از مردم کوزوو مقاصد سیاسی آشکار و پنهانی را دنبال می کند. به عنوان یک نیروی سیاسی آگاه بایستی که شناخت از وضعیت کنونی جهان در عرصه های مختلف اقتصادی، فنی، اطلاعاتی و غیره داشت. با شناخت از وضعیت جهانی و شرایط نوبین حاکم بر آن و پیگیری تحولات آن می توان از تمامی عوامل جهت پیشبرد منافع ملی ملت خود استفاده نمود. در عین استفاده از اهرم های بین المللی حفظ استقلال این جنبش های ملی شرط مهمی است که در ادامه بعنوان عاملی در دست برخی از این مجامع و کشورهای قدرتمند قرار نکرده و مورد معامله های سیاسی قرار نگیرند.

مشراد

رفع ستم های ملی گامهای

ترجمه از هفته نامه اشپیگل

آیا دلالهای بورس مزاحمند؟

چگونه می توان با بحران های حاد مبارزه کرد؟ از طریق کنترل انتقال سرمایه ؟ از طریق مقررات جدید برای دلالهای بورس؟ یا اینکه بازارهای مالی خود به تنهایی مقررات را وضع می کنند؟ اقتصاددان های مشهور پاسخ می دهند.

ارزیابی اغراق آمیز از جهان

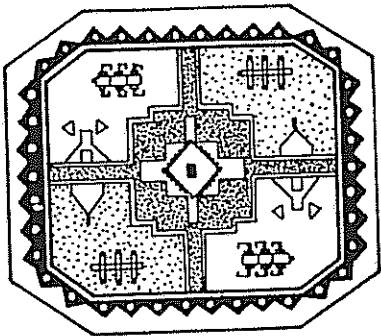
میلتون فریدمن ۸۶ ساله ، اقتصاد دان آمریکایی ، برنده جایزه نوبل

بازار بورس آمریکا حباب کفی را بوجود آورد که چاره ای جز ترکیدن در نقطه ای را نداشت. این کاهش سریع ارزش بورس ها برآورد زیادی غیر واقعی را در جهان باعث شد. برای آگاهی اطمینان آمیز از اوضاع باید چند ماهی شکیبایی به خرج دهیم. دلال هایی مانند جرج سوروس شیوه موثری بکار می برند. آنها بازارها را تثبیت می بخشند. می توان گفت که تحلیل های این واسطه ها غالباً اوضاع غیر قابل تحمل را پیش از آنکه مشهود بشوند، آشکار می سازند. هر بورس بازی خود را محدود به این می کند که تأثیرات شدید یک سیستم اقتصادی متزلزل را پیش بینی کند. در این میان کسی که شکست خورده صندوق بین المللی پول می باشد. این نهاد برای حفظ مفاد قرارداد منعقد در "برتون وودز" بوجود آمده بود. در سال ۱۹۷۸ شرایط وجودی آن از بین رفتند، لذا می بایست صندوق بین المللی پول نیز منحل می شد. لیکن بر کسی پوشیده نیست که اینگونه مؤسسات دولتی و بویژه در سطح بین المللی خیلی

بقیه از صفحه ۹

کلان اقتصادی برطرف نمائیم. در رابطه با آسیا و ژاپن سرمایه گذاری عظیم در ساختار اقتصاد مثلاً بخش آموزش را توصیه میکنم. بدین طریق میتوان مانع رسیدن بحران به اروپا کردید. به نظر میرسد که این خطر کم باشد. بلکه اروپا از طریق فرار سرمایه از مناطق بحرانی سود خواهد برد. به هر حال مسئولیت اقتصادی بزرگی بر عهده اروپاست. اگر اروپا در جهت حل مشکل بیکاری قدم بردارد. گام مهمی در ثبات جهانی برداشته است.

جان سخت می باشند. صندوق بین المللی پول با فعالیت های جدید خود مابین يك مؤسسه مشاوره ای و مالی به توزیع وام های کوتاه و میانه مدت پرداخت. اما بجای اخذ دستمزد به پخش توصیه های رایگان مشغول شد. توصیه هایی که عمدتاً چنان فرمولبندی شده بودند که کمک های پرداختی این مؤسسه را توجیه نمایند. اگر بیرحمانه گفته شود: صندوق بین المللی پول برای این پول میپردازد که تحلیل های اقتصادی - و سیاسی او مورد قبول واقع و بکار برده شوند. در بحران مکزیک صندوق بین المللی پول دوباره نقش عوض کرده و خود را به يك ملت درمانده به عنوان آخرین ناجی معرفی کرد. گفته می شود که او به مکزیک و یا به کره جنوبی در معافی مالی کمک و یاری رسانده است، اصلاً و ابداً . او بیشتر از همه کسانی را رها کند که به سرزمین شان وام به شکل ارز خارجی داده بودند. و من درک نمی کنم چرا مالیات دهندگان باید به بانک ها و بقیه ای که لایقانه پول سرمایه گذاری کرده اند، برای ثروت اندوزی کمک کنند. امروزه صندوق بین المللی پول بیشتر از آنکه عملکرد مفید داشته باشد باعث خسارات شده است. بنابراین من معتقدم که مقطع زمانی برای انحلال صندوق بین المللی پول فرا رسیده است.

بانکها تحت نظارت دولت

اکیوشی هور یوچی

اقتصاددان در دانشگاه توکیو

ژاپن نباید به مرکز زلزله مالی جهانی مبدل گردد. بنابراین باید بیدرنک وضعیت شاخه بانکی را به حالت عادی برگرداند. تنها بدین وسیله است که میتوان اعتماد دوباره بازارهای مالی را جلب نمود. مجلس ما قانونی را به حمایت از بانکهایی که در آستانه ورشکستگی قرار دارند، تصویب کرد. اکنون دولت باید موسسات مالی را که در حال حاضر نه درحال ورشکستگی، بلکه وضعیتی بحرانی دارند، پشتیبانی نماید. وزارت مالی (دارائی) و بانکهای ژاپنی وضع موجود را بیش از حد و به مدتی طولانی خوش بینانه ارزیابی نمودند. آنها چشم خود را بروی مشکلات بستند و بر این عقیده بودند که: با آرام شدن وضعیت آشفته بازار، قیمت سهام و املاک بالا خواهد رفت و آنها بحران بانکی را مهار خواهند نمود. علاوه بر این مقامات بانکی و بوروکراتهای مالی ترس از آن داشتند که مسئولیت بحران بر عهده آنها گذاشته شود. اما در حال حاضر موقعیت بانکهای ژاپن بقدری جدی است که میزان بدهی حتی بزرگترین و قوی ترین آنها از میزان دارائی شان بیشتر است. بنابراین سوال اینکه چه وقت بانکهای ژاپن

ورشکست میشوند؟ سوال کهنه ای است. چرا که این عمل اتفاق افتاده است. بنابراین بخش بانکی کشور باید با منابع پولی عمومی (دولتی) مورد حمایت قرار گیرند. روشنتر، باید بانکها بطور موقت تحت اداره دولت قرار گیرند و بعد از ترمیم بسرعت دوباره خصوصی شوند. این پروسه سالهای زیادی طول خواهد کشید زیرا بانکها نه تنها باید جبران وامهای بیهوده رانمایند، بلکه باید میزان کسری سرمایه خود را نیز جبران کنند. مهمتر از آن باید بانکها خود را مدرنیزه کنند تا بتوانند در عصر نیک بانکی (ضربه بزرگ) از عهده لیبرالیزه شدن بازارهای مالی که از جانب حکومت طرح ریزی شده است، بر آیند. اگر بانکهای ژاپن نتوانند برنامه ای درازمدت بریزند، از میان رفته و میدان را رقبای خارجی خواهند گرفت. بخاطر منافع بقیه آسیا هم که شده باید ژاپن هر چه سریعتر بر بحران غلبه نماید. آسیا در حال حاضر در نتیجه اصلاحات صندوق بین المللی پول، در مسیر درستی قرار گرفته است. بی شک این اواخر انتقادات، نسبت به اصلاحات شدیداً لیبرالی صندوق بین المللی بالا گرفته است. اما من معتقد نیستم که صندوق بین المللی پول بیش از حد مورد استفاده قرار گیرد. صندوق بین المللی پول باید بر روی مقررات جدی خویش در مقابل کشورهای در حال رشد پافشاری نماید. زیرا آنچه در کشورهای مثل ژاپن، تایلند، اندونزی، کره، مالزی حتی روسیه

میگذرد، دال بر درستی استراتژی صندوق بین المللی پول است. در تمام موارد سیستمها بی نهایت بیمار و بعضاً از لحاظ سیاسی فاسد بودند. کمبود اساسی این دولتها، کنترل جدی مالی میباشد که بنفع سرمایه گذاری خارجی مراقب حفظ قوانین بازار باشد. همزمان بانک جهانی باید بیش از سابق به ویژگیهای محلی و منطقه ای احترام بگذارد. من اعتقادی به کنترل جریان سرمایه. آنگونه که آنرا اندونزی به مرحله اجرا در آورد، ندارم. کشور محتاج سرمایه گذاری درازمدت میباشد. اگر قوانین کشوری مانع از آن شوند که سرمایه گذاران خارجی در صورت لزوم سرمایه خویش را در کوتاه مدت خارج نمایند، نمیتواند سرمایه گذاری درازمدت را هم جلب کند. گذشته از آن من بر این باور نیستم که بتوان در عمل جریان سرمایه را کنترل کرد. ترس از بحران جهانی اقتصاد نباید ما را در جهت بهبودی در وضع مقررات سوق دهد. در اروپا نوعی طرز تفکر خواهان تعیین حد نصابی معین برای مبادله ارزهاست. بنظر من چاره کار این نیست. فرض کنیم ارزشهای ثابتی برای دلار، اوپرو و ین قائل شویم. در آنصورت باید این سه منطقه اقتصادی، از سیاست کلان اقتصادی هماهنگی پیروی کنند. ناممکن بودن این اقدام را باید از بحران آسیا آموخت. آسیائی ها در آزمون پیوند واحد پولی خویش با دلار شکست خوردند. ما میبایستی بیشتر خطر بحران اقتصاد جهانی را از طریق

خودسانسوری

تولد و مرگ انسانها قانون طبیعت است. تولد آغازی است و مرگ نیز پایانی است و از آن کمریزی نیست. زندگی آغاز می گردد و هر کسی در ادامه، در مسیر پر پیچ و خم و پر فراز و نشیب آن، برای خود معیارهایی برکنزیده و ارزشهایی برای آن قائل می گردد. مرحوم آناقربان از آن افرادی بود که زندگی خود را در خدمت آرمانهای ملی و فرهنگی ملت خود نهاده بود. از آنجایی که ملت ما تحت ستم واقع است، فرزندان حق طلب وی بیشتر مورد ستم و تحت فشار قرار می گیرند. ادامه فشارهای مأمورین امنیتی رژیم منجر به سکتته و درگذشت آن مرحوم گردید. هرچند مرگ قانون طبیعت است ولی در مورد او هنوز زودرس بود. وی با تمامی محرومیت های ایجاد شده هنوز در شرایطی بود که می توانست منشا خدمات ملی و فرهنگی بسیاری برای ملت خود باشد.

مردم ترکمن، از جرکلان تا کمش دغه، با شرکت وسیع در مراسم تشییع جنازه وی خدمات آن مرحوم را ارج نهادند. او نه فقط در ترکمن صحرا بلکه برای همه پژوهشگران در مورد ملت ترکمن چهره ای آشنا بود. روزنامه همشهری مطلبی نسبتا بلند در مورد آن مرحوم داشت، که در شماره قبل ایل گون به چاپ رسید. این روزنامه علیرغم برخی نکات در این نوشته به راستی به بخشی از فعالیت های فرهنگی آناقربان پرداخته است. «همشهری» آن قدر جرأت داشت که گوشه هایی از تحت فشار قرار داده شدن وی را توسط رژیم را نوشته و علت سکتته وی را نیز نتیجه آن فشارهای روانی و اقتصادی دانسته

است. این در حالی است که نشریه «صحرا» که عمدتا یک نشریه فرهنگی و خبری است و عمده دست اندرکاران آن نیز ترکمن هستند و در گنبد منتشر می گردد، یک نوشته بسیار کوتاه و خبرمانند در مورد درگذشت آن مرحوم داشت. نه بدین دلیل که آنها آناقربان را خوب نمی شناختند، آنها وی را بسیار خوب نیز می شناختند اما مجبور به خود سانسوری می کردند. این برخورد «صحرا» تنها از این زاویه قابل توضیح و درک است.

در پی پیشروی و سلطه هرچه بیشتر نیروهای راست در حاکمیت امکان تحت فشار قرار گرفتن نشریه صحرا، که بخشا مسائل و مشکلات ترکمن ها را مطرح می کند، گسترش خواهد یافت. عوامل جمهوری اسلامی در منطقه ترکمن صحرا که عمدتا غیربومی هستند بقا و دوام سلطه خود را در ایجاد و تداوم جو «خطر ترکمن ها» می بینند. وزارت ارشاد به ترکمنها اجازه انتشار نشریه ای به زبان ترکمنی را نمی دهد و حتی «صحرا» که به زبان فارسی منتشر می گردد آنقدر مورد تهدید است که مجبور می شود خود را سانسور کند تا خود نشریه سانسور نگردد.

مقایسه «صحرا» و «همشهری» نایستی از زاویه این مطلب مورد مقایسه قرار گیرند. بلکه برای درک این وضعیت شناخت روندی که بعد از انتخاب خاتمی به ریاست جمهوری پیش آمد لازم است. روزنامه هایی مانند «توس» و یا «همشهری» در فضای نسبتا دمکراتیک ایجاد شده بعد از دوم خرداد و با توجه به شعارهای جامعه مدنی و فضای باز سیاسی رئیس جمهور، به طرح افکاری متفاوت از افکار جناح راست حاکمیت

پرداختند. آنها به مسائلی پرداختند که قبل از آن قابل طرح نبوده و مقدس بودند و انتقاد از آنها جرم بزرگی محسوب می شد. نشریه «صحرا» نیز در پی این تحولات بعد از دوم خرداد ۷۶ پدید آمد. اما نشریاتی مانند «توس» و یا «همشهری» خود به جناحهایی از حاکمیت متصل هستند. هرچند برخی از آنها از جمله «توس» از جانب جناح راست شدیداً تحت فشار قرار گرفته و تعطیل نیز شدند. ولی وقتی که مسئولین «توس» بخاطر نوشتن مسائلی درباره خمینی و اوضاع جامعه به زندان افکنده می شوند، جناب رئیس جمهور واسطه شده و آنها را آزاد می کند. اما در مورد گردانندگان نشریه «صحرا» این چنین حتی در مقیاس پایین تر نخواهد بود. این از یک جانب قضیه، و از جانب دیگر قضیه اینکه حاکمیت بطور کلی نسبت به ترکمن ها بسیار حساس بوده و کوچکترین حرکت اجتماعی آنها را تحت کنترل دارد. همه جناحهای حاکمیت در عدم ایجاد فضای باز سیاسی در میان ملیت های غیر فارس متفق القولند. هنانطور که حجت الاسلام عامری دبیر ستاد نماز جمعه استان گلستان گفته بود که ترکمنها حق فعالیت در امور اجتماعی را ندارند. وی بعداً تحت فشار افکار عمومی مجبور به پس گرفتن این ادعایش شد. تحت این مجموعه شرایط است که «صحرا» خودسانسور می گردد. ولی این دلیل نمی شود که خودسانسوری را بهر شکل ادامه و یا حتی گسترش داد. باید از هر امکانی و هر شرایطی و هر موضوعی برای طرح مطالب و خواست های ملت خود بهره جست.

خوشامدی به زنان ترکمن

در بن

به مناسبت « روزهای فرهنگی ترکمنستان در آلمان فدرال » در سالتهای مختلف شهر بن به مدت پنج روز برنامه های ویژه معرفی فرهنگ و هنر ترکمنستان برگزار شد .

در متن این برنامه ها ، روز دوشنبه ۱۹ اکتبر ساعت ۷ شب در سالن بزرگ بروکن فروروم مراسم «یک جشن ترکمنی» با شکوه بسیار آغاز گشت . رقص های زیبای فولکلوریک ترکمنی که همه نشان از کار و زحمت توده مردم داشت انسان را شیفته می کرد . قالی بافی ، دامداری ، کشاورزی ، ... در رقص ها و آوازاها با مضامین عاشقانه تجسم می یافت .

خانم جمال ساپارووا که رهبری این گروه هنری فولکلور را به عهده داشت با دلنشینی صدای خویش و تسلط ویژه اش به دوتار ساز ملی ترکمنها گرمی جشن را در چندان می کرد .

نقش یارز زنان در برگزاری جشن از اجرای رقص و آواز گرفته تا در برپایی نمایشگاه های لباسهای ترکمنی ، فرشها ، کلیم ها ، و دیگر صنایع دستی ترکمنستان و انعکاس زندگی زنان ترکمن در تابلوهای نقاشی معاصر نشان دهنده شرکت فعال و آگاهانه زنان در کشور ترکمنستان است . زنان پا به پای مردان به فعالیت اجتماعی و اقتصادی ، فرهنگی ، هنری و علمی مشغولند . سیستم گذشته اتحاد شوروی بهر حال زن ترکمن را از خانه به محیط بیرون کشانده بود ، گرچه بعد از کار در خارج از خانه عمده مسئولیت های

زندگی اعم از خانه داری و بچه داری را به تنهایی بر دوش می کشید . اما امروزه زن ترکمن در هر مؤسسه اقتصادی ، سیاسی - اجتماعی ، اداری ، هنری و علمی در کنار مردان حضور داشته و نقش تعیین کننده در پیشبرد جامعه خویش بر عهده دارد . امیدواریم در سیستم جدید دولتی ، زنان بتوانند نقش مستقل اجتماعی و اقتصادی خود را تکامل بخشند و با آگاهی بیشتر بر حقوق فردی و اجتماعی خویش قادر باشند بر بسیاری از قوانین ، سنت ها و قیود عقب مانده ای که مانع رشد آنها می شود ، غلبه کنند .

دُرنا

ادامه از صفحه ۱۴

۴ . زبان و فولکلور و محیط زیست

ترکمن ها

آموزش و پرورش می داند که ایران کثیرالمله بوده و هر منطقه زبان و فرهنگ خاص خود را دارد ولی در برنامه ریزی ها این عامل مهم هیچوقت به حساب نیامده و حتی معلمان و مدیران نیز حق بیان آن را ندارند . دو زنانه بودن نقش بازدارنده عمده ای در آموزش دارد . تمام کتابهای آموزشی و تالیفات و محتوای آن منطبق با فرهنگ غالب (فارسی) تهیه شده و بسیاری از مطالب آن مخصوصاً در سطوح ابتدائی برای دانش آموزان غیر ملموس میباشد . به عنوان نمونه: کودک ۶ ساله ترکمن که تازه به محیط آموزشی آمده هر چه را که در تماس دارد و تمام مفاهیم ذهنی خود را به یک زبان دیگر بیان بدارد و تازه در کتابها سعی شده که این مفاهیم نیز با آوردن نمونه هایی دور از دسترس و غیر ملموس به آنها یاد داده شود . در تفهیم حروف الفبا ، حرف (د) با مثال دارا برای دانش آموز ناآشناست و به جای آن "دادا" ملموس تر می باشد . و یا حرف (آ) بسته با مثال آبان که بجای آن "آش" خیلی نزدیکتر به واقعیت محیط زیست او بر می گردد . و باقی حروف الفبا و تصویر ها و مفاهیم نیز از اینگونه اند . یاد دادن سال نو با سفره هفت سین به همان اندازه برای او بیگانه است که مراسم کامل عیدقربان به یک دانش آموز اصفهانی و یا شیرازی . سفر خانواده هاشمی در کلاس سوم ابتدائی از شهر کازرون و عبور آن از شهر های اصفهان و شیراز و تهران به مقصد مشهد جهت زیارت امام رضا به همان اندازه برای او بیگانه است که دانش آموز کازرونی بطور ذهنی در این سن و سال در شهر های بندرترکمن ، آق قلا و کنبند سیر نماید . برای آموزش مفهوم خانواده برای دانش آموز

استان گلستان در یک نگاه

مقدمه:

استان گلستان با مساحتی برابر ۲۲۰۲۳ کیلومتر مربع با برگرفتن جلگه شرقی دریای خزر، سلب مساحت ایران را شامل می‌شود. از شمال به جمهوری ترکمنستان، از جنوب به استان مغان، از شرق به استان خراسان و از غرب به دریای خزر، خلیج گرگان و به سرزمین مازندران و (شهرستان بهشهر) محدود می‌شود. این استان دارای هفت شهرستان به نامهای گرگان، گنبد، مینودشت، علی آباد کتول، کردکوی، بندر ترکمن، بندرگز و همچنین دارای شانزده شهر و پانزده بخش و ۴۲ مرکز دهستان و ۱۰۸۴ پارچه آبادی می‌باشد و تراکم نسبی جمعیتی به میزان ۶۴/۶ نفر در هر کیلومتر مربع می‌باشد. استان با دارا بودن حدود ۶۵ هکتار سطح زیرکشت محصولات کشاورزی با احتساب کشت مضاعف (مبادل ۴/۵ درصد کل اراضی زراعی کشور) در طول سال زراعی بالغ بر ۷۲ نوع محصول زراعی و باغی مختلف و متنوع را تولید و به بازار مصرف عرضه می‌کند. از سوی وجود بیش از ۴/۵ میلیون واحد دامی (با احتساب دام عشایر) و وجود شرفیتی بالغ بر ۱۱/۲ میلیون قطعه جوجه یک روزه، سالانه با تولید ۱/۵ میلیون قطعه ظرفیت مرغ تخم‌گذار و ۲۷۹۲ هکتار حوضچه پرورش آبزیان داخلی و با بیش از ۵۰ تن تولید سالانه خاداپار و با گستره وسیعی از منابع طبیعی به میزان ۴۳۰/۰۰۰ هکتار جنگل و حدود یک میلیون هکتار مرغ در مجموع سیاهی کشاورزی و دامی منطقه را نمایان می‌سازد که در بسیاری از موارد امتیازات چسبگیر و قابل توجهی را بخصوص در عرصه تولید محصولات استراتژیک زراعی و دامی نصیب منطقه نموده است. نگرشی اجمالی بر آمار صادرات در قیل از پیروزی انقلاب اسلامی، نشانگر آن است که از کل صادرات غیرنفتی ۴۸ درصد مربوط به تولیدات کشاورزی بوده که ۲۰ درصد آن را صادرات پنبه تشکیل

می‌دهد است. صادرات پنبه به دلیل ارزش نسبی بین‌المللی و اصلاح در نمدل پرداختها به مصلحت اقتصاد ملی است. همچنین به علت وابستگی کامل صنایع نساجی و روغن‌کنسی و... و همچنین بخش بازرگانی به پنبه، اشتغال زایی بالای آن اهمیت تولید آن را بیش از گذشته روشن می‌سازد. مبادلات انجام شده اخیر نشان می‌دهد که استان گلستان از نظر توسعه کشت زیتون ظرفیت بسیار بالایی به مساحت یکصد هزار هکتار برخوردار است که با تحقق آن امکان ایجاد ۳۰۰ هزار شغل مولد جدید در بخش کشاورزی و صنایع تبدیلی و جانبی آن فراهم خواهد شد. بنابراین میزان تولید محصولات کشاورزی استان به بیش از ۲/۵ میلیون تن و ارزش تولیدات زراعی آن به ۱۸۰۰ میلیارد ریال می‌رسد که حاصل دسترنج قریب به ۹۰۰۰۰ بهره‌بردار می‌باشد.

همچنین استان در بعد تولیدات دامی نیز جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده است و در تأمین پروتئین و فرآورده‌های لبنی مورد نیاز کشور سهم بسزایی را عهده‌دار می‌باشد، که اهم تولیدات دامی آن عبارتند از: گوشت قرمز، گوشت سفید، عسل، شیر، پنبه، تخم‌مرغ و خاویار.

مضافاً بر این که استقرار کارخانجات تولید کسانتره دامی و طیور با ظرفیت رسمی ۲۵۰ هزار تن در سال در منطقه قابل توجه بوده که علاوه بر تأمین نیازهای استان، تولیدات آن به استانهای دیگر، صادر و از نظر کیفیت محصول نیز شهرت کشوری داشته است. به علاوه راه‌اندازی کشتارگاه صنعتی طیور، به ظرفیت رسمی ۱۰ تن در ساعت نیز از فاکتورهای برجسته اقتصادی منطقه به شمار می‌رود که خود توجه خاص را نسبت به امور دامی طلب می‌نماید.

تولیدات نراره‌های جنگل و مرغی: با توجه به این که جنگلها و مراتع به عنوان پشتوانه کشاورزی و حافظ آب و خاک و قلب تولید چوب در کشور به شمار می‌روند و

می‌باشد. وجود منابع نفت و گاز در شمال استان نیز خود اهمیت منطقه را در بهره‌برداری بهینه از سرزمین آنهم در تأمین بخشی از انرژی مورد نیاز کشور و صدور به خارج را مشهور می‌سازد. همچنین استقرار صنایع تبدیلی و روستایی به ویژه صنعت فرش در استان که شهرت جهانی نیز دارد، یکی از شاخصهای اشتغالزایی مهم بوده که در جای خود از اهمیت خاصی برخوردار است.

مضافاً به اینکه استان گلستان از کارخانجات آردسازی به تعداد ۳۱ واحد با برخوردار از ۷٪ کل کشور، پنبه پاک‌کنی ۴۱ واحد، کارخانجات روغن‌کنسی و تصفیه روغن ۳ واحد، تولید نوبان و تخمه سلا ۳ واحد و کارخانه شیر پاستوریزه با ظرفیت رسمی ۱۵۰ تن، عایقهای الکتریکی و چندین واحد چوب خشکن‌کنی، آجر ماشینی و مصالح ساختمانی، خوراک دام و طیور و نوشابه و چند شهرک و ناحیه صنعتی بهره‌مند می‌باشد.

همچنین با عنایت به فعالیت مرز بل که گذرگاه اریطایی این استان با آسیای مرکزی و اروپا می‌باشد، منفعه جدیدی بر مبادلات هرچه بیشتر امور بازرگانی گشوده شده است به طوری که سالانه حدود ۴۰ میلیون دلار مبادلات تجاری از این طریق انجام می‌شود. این در حالی است که اقلامی از محصولات کشاورزی و صنایع دستی تولیدی استان به کشورهای حوزه خلیج فارس و اروپا صادر می‌شود و در بعد تجارت داخلی بیش از ۳ میلیون تن مبادله کالا را در داخل منطقه و دیگر استانهای کشور داشته‌ایم. از سوی دیگر با بهره‌گیری از توان عملیاتی بندرگز و ترکمن و توسعه راه آهن و بهره‌برداری از فرودگاه گرگان که با اعتبار تخصیص ده‌آورد سفر مقام معظم رهبری به منطقه در دست ساخت است. منطقه در مبادلات تجاری و اشتغال کالا و صنعت گردشگری نقش بارزی را در کشور ایفا می‌نماید.

همچنین با توجه به اهمیت زیست محیطی آن که متعقده ۲۵۰/۰۰۰ هکتار جنگل صنعتی که شامل ۶۰۰۰۰ هکتار جنگل حفاظتی و ۱۲۰۰۰۰ هکتار جنگل مخروطی می‌باشد و از پتانسیل بسیار بالایی در تولید چوب صنعتی و علوفه دارا بوده که امتحالات تولیدات آن در مجموع با ۲۹۵۰۰۰ مترمکعب با ارزش کل ۳۸/۱ میلیارد ریال و همچنین تولید علوفه مرتمی با تولید ۱۶۳۵۰۹ تن با ارزش ریالی معادل ۸۱/۷ میلیارد ریال، بنابراین کل تولیدات جنگل و مرتع ۱۲۰/۳ میلیارد ریال می‌باشد.

همچنین محیط زیست طبیعی این استان دارای مناطق با ارزش و گرانبهایی چون پارک ملی گلستان، منطقه حفاظت شده جهان‌نما، تالاب کنیشتان و تالابهای بین‌المللی آلاگل، آجرگل و آلاگل و مناطق حساس شکاری و آزاد دشتی جنگلی و کرمستانی می‌باشد که به پارک ملی گلستان با وسعت ۹۱۸۹۵ هکتار که به عنوان یکی از پارکهای نمونه ملی کشور و خاورمیانه و جهان مطرح است که با داشتن چشم اندازهای زیبا و چشمگیری از نمونه‌های طبیعی، نظیر کوهسارها و دره‌ها، رودخانه، آبشار و چشمه‌سارها و آخرین مأمن مطمئن گونه‌های گیاهی و جانوری نادر و کسباب، مجموعه زیبا و استثنایی از مانده‌های آسمانی را تشکیل می‌دهد که امکان هرگونه استفاده‌ای در تمامی عرصه‌های مختلف علوم را فراهم می‌سازد.

منابع معدنی و فلزات استان گلستان از پتانسیل طبیعی مغان سنگ آهنک و بوکیت، زغال سنگ، کک شو و مصالح کوهی نفت و گاز در مقیاس وسیع برخوردار است.

وجود مغان غنی زغال سنگ در ادامه سلسله جبال البرز شرقی و همچنین مغان سنگ آهنک از جمله ذخایر طبیعی استان است که از نظر حجمی در مقایسه با سایر نقاط ایران از درجه و رتبه بالایی برخوردار

تعداد تعاونی	تعداد اعضا (نفر)	اشتغال (نفر)	سرمایه تثنی
۴۲/۹۱۵	۹/۴۲۲/۳۰۰	۱/۳۰۸/۰۳۸	۱۶۴۵/۷
۸۲۷	۱۲۷۳۲۳	۹۷۵۵	۱۵/۱۳۵
%۱/۹	%۱/۴	%۰/۷	%۰/۸

آمار شوکتهای تعاونی استان گلستان به تفکیک نوع فعالیت تا پایان شهریور ۷۷

ردیف	نوع فعالیت	تعداد تعاونی	سرمایه (هزار ریال)	تعداد اعضا	اشتغال زایی
۱	کشاورزی و میادری	۹۸	۲/۰۴/۸۷۳	۴۶۴۴	۶۹۸
۲	صنعتی	۷۱	۳/۶۴/۰۰۰	۹۰۰	۱۰۰
۳	مدنی	۴	۱۸۱/۰۰۰	۳۸	۲۵
۴	صنایع دستی (فرش دستباف)	۲۰	۲۸۰/۰۰۰	۲۴۰۰	۲۲۰۰
۵	تأمین نیاز تولیدکنندگان	۹۴	۱/۰۴۵/۰۰۰	۲۲۴۸۰	۳۰۰
۶	خدمات	۴۵	۷۵۰/۰۰۰	۱۸۴۵	۷۷۰
۷	حمل و نقل	۴۰	۱/۰۵۱/۹۷۸	۲۶۸۱	۲۸۰۰
۸	مسکن	۱۷۰	۱/۶۱۶/۸۱۰	۲۱۳۱	۴۲۰
۹	اعتبار	۱۸	۹۳/۰۰۰	۱۵۵۰	۲۶
۱۰	تأمین نیاز مصرف‌کنندگان	۱۴۰	۱/۳۸۰/۰۰۰	۶۱۰۰۰	۴۴۰
۱۱	چندمنظوره	۲۰	۱/۰۵۸/۰۵۰	۵۱۲۰	۱۲۵۰
۱۲	مصرف آموزشی	۲۹	۱۱/۴۹	۲۵۹۷	۸۳
۱۳	خوداشتغالی	۷۸	۲/۰۲۲/۴۴۰	۰۱۱	۳۵۲
	جسج	۸۲۷	۱۵/۱۳۵/۰۰۰	۱۲۷۳۲۳	۹۷۵۵

معرفی کتاب

نام کتاب : خود آموز ترکمنی

تالیف : مراد دوردی قاضی

انتشارات : قابوس نشریاتی

مولف در مقدمه کتابش می نویسد:
 "کتابی که به خوانندگان عزیز تقدیم
 میشود، شامل مکالمات، اصطلاحات و
 لغات ترکمنی می باشد و تا حدی
 خواننده را با زبان ترکمنی آشنا می
 سازد. مطالب این کتاب از ماخذهای
 ترکمنی و فارسی استخراج شده است
 تا خواننده بتواند آسانتر و بهتر زبان
 ترکمنی را یاد بگیرد.
 این کتاب اولین بار در کشورمان
 منتشر می شود."

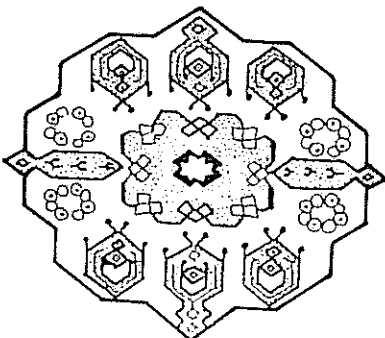
بقیه از صفحه ۱۱

است. دانش آموز ترکمن هر روزه در محیط
 زندگی خود دامداری را به گونه ای دیگر می
 بیند و هزاران نمونه از این دست...
 لازم به یادآوری است که زبان عربی نیز از کلاس
 دوم ابتدائی اهفت سالگی جهت آموزش قرآن
 افزوده شده و نو آموز ترکمن به دو زبان بیکانه
 باید مفاهیم را فرا گیرد.

۱. رهگذر

ادامه دارد ...

ابتدائی کلاس دوم نشان دادن خانم هایی با
 چادر سیاه و کاملاً پوشیده در دور یک میز
 غذاخوری برای او کاملاً غیر ملموس و غیر قابل
 قبول است که او پدر و مادر و اهل خانواده
 خود را با لباس های رنگی و نشسته بر روی
 قالی و یا تکیه بر پشتی می بیند. برای نشان
 دادن دامداری و کوچ نشینی مثال آوردن از
 طرز زندگی ایل بختیاری برای او یک چیز ذهنی

افت تحصیلی و ویژگی های
ترکمن صحرا

یکی از بخش نامه های هر ساله و تکراری وزارت آموزش و پرورش ایران که بدون در نظر گرفتن ویژگی های مناطق مختلف ارسال می گردد، مربوط به افت تحصیلی است. هدف این بخش نامه جمع آوری دلایل، نظرات و پیشنهادات مدیران و معلمان از سطح مدارس ابتدایی تا سطوح دبیرستان ها می باشد. ولی افت تحصیلی همچنان به عنوان يك معضل آموزشی هر ساله عمیقتر و نمودار آن حالت صعودی را می پیماید و روسای آموزش و پرورش بخاطر آن تحت فشار مقامات بالا قرار گرفته و به نوبه خود آنها نیز مدیران و معلمان آموزشگاهها را در منگنه می گذارند تا به این روند نامناسب چاره ای بیابند. ولی در مقابل این بخشنامه ها آنها بدون درنظر گرفتن واقعیات عینی جداولی را سیاه کرده و رفع تکلیف می نمایند. همچنان با گذشت دو دهه از این جمع آوری ها ، آموزش پرورش نتوانسته راه درستی را بیابد و هر طرح و برنامه ای را که در پیش گرفته به شکست انجامیده. البته کم هم نیستند کسانی که طرح و دلایل و پیشنهادات مناسب داده باشند ولی آنچه که مشهود است علت به سیستم غلط آموزشی و بحران اقتصادی جامعه بر می گردد. در این مقاله سعی خواهم کرد طرح ها و برنامه هایی را که از طرف وزارت آموزش و پرورش جهت پیشبرد و بهبود کیفیت آموزشی به اجرا درآمده فاکتورهایی را ارائه و همچنین اشاراتی به دلایل عمده که باعث افت تحصیلی در ترکمنصحرا می گردد داشته باشم.

۱. تشویق نامه ها و جوایز

وزارت آموزش و پرورش نتایج تحصیلی را طبق جداولی درصد قبولی، درصد تجدیدی، درصد مردودی، درصد ترك تحصیل) از آموزشگاهها جمع آوری کرده و به نمودارهای درصد قبولی بالا، تشویق نامه، جایزه، ترفیع و تثبیت پست اعطاء می گردد. و روسای آموزش و پرورش هر استان به نوبه خود روسای آموزش و پرورش هر منطقه بر سر آن سر و کله می شکنند. و لذا تحت هر شرایطی می خواهند درصد قبولی را بالا برده و کوی سبقت از میدان بریابند. و بدون داشتن هیچ طرح و برنامه ای زمینه ای مادی داشته و بر بستر واقعیات عینی باشد عمل میکنند. نمونه آن صدور بخشنامه های متعدد دال بر آنکه آزمون را ساده تر بگیرند، معلمان نمراتی را ارفاق نمایند، یعنی ۹۱ را به ۱۰۰ و ۷۸۵ را ۸ (یا نیز به ۱۰۰) و نمرات ۵ و ۶ را به هفت (تجصره) برسانند، و یا بخشی از متون کتاب را برای امتحان حذف کنند. و به معلمانی که درصد قبولی بالاتر از ۹۰ درصد دارند تشویق نامه های کتبی به ارزش نیم امتیاز و تشویق نامه های وزارتی به ارزش يك امتیاز اعطاء می گردد.

و کم نیستند معلمانی که جهت دریافت این مدال ها چوب حراج بلند کرده و نمرات کیلویی (اصطلاح رایج) به دانش آموزان می بخشند. از اینطریق میانگین معدل کلاس را بالا برده و طرح کارانه (معادل ۶ هزار تومان و یا اندکی بیشتر) را شامل خود می سازند و مدیری که چنان معلمانی داشته باشند از دریافت سکه بهار آزادی، فرش، تشویق نامه ها برخوردار است.

۲. گزینش دانشجو به مراکز تربیت

معلم و آموزشگاههای عالی

نظام جمهوری اسلامی آموزش و پرورش را از نهادهای مهم و اساسی جامعه دانسته و از این

نظر در کنترل مکتبی آن سنگ تمام گذاشته است که نتیجه آن مسومیت فضای آموزشی، سرخوردگی دانش آموزان و دانش پژوهان و نداشتن امنیت شغلی را بدنبال داشته و به از دست دادن انگیزه ها انجامیده است. این بخش از طرح در مناطق ترکمنصحرا و کردستان و سیستان و بلوچستان با حساسیت و دقت بیشتر و شدیدتر صورت می پذیرد، از آن جهت دانش آموزان از فیلتر صافی گزینش و حراست عبور کرده تا بتوانند جذب مراکز عالی آموزشی شوند و این خود به انبوه پشت کنکوریان افزوده و به حاشیه رانده و بهترین و مستعدترین دانش آموزان را به دلایل واهی از گزینش رد شده و تاثیر متقابل منفی بر دیگران گذاشته است. لازم به تذکر است که هیأت های گزینش در ترکمنصحرا از افراد غیر بومی و غیر ترکمن و غالباً از افراد مغرض بسیجی و حزب الهی که شناختی از افراد منطقه ندارد، تشکیل شده است.

۲. تصفیه کارکنان و مسئله امنیت

شغلی

این طرح آموزش و پرورش در ترکمنصحرا به شکل ویژه ای به اجرا درآمده و بسیاری از افراد پرکار و مستعد به دلایل دگراندیشی و یا به بهانه های دیگر حذف گردیده اند. و کارکنان دانشا توسط بخش حراست اداره کنترل شده و همه با نگرانی کامل به کار ادامه می دهند که مبادا گزارشی مبنی بر عدم حضور در وقت نماز ، نحوه پوشش و حتی گفتارهای شخصی آنها (شوخی ها) را در دفتر کار به بالا رد شود.

نیم قرن پان ایرانیسم

حزب پان ایرانیسم ۵۱ ساله شد ایدولوژی پان ایرانیسم که پایه و رکن این حزب محسوب می شود، ایدولوژی حکومت های حاکم بوده است و توانسته در هر شرایطی حتی در زیر چتر سیاست های جمهوری اسلامی هم به زندگی خود ادامه دهد. ادامه گرایش و کشش روشنفکران به این ایدولوژی فرسوده که در تاریخ دیگر سایه های سیاه آن همچون شیخ سرکردان این سوی و آن سوی آواره است، در نتیجه تبلیغات شویستی رژیم های حاکم و یا برخی مخالفین غیر حاکم در ایران بوده است. حال که نیم قرن از تاسیس حزب پان ایرانیسم گذشته اکنون ۵۱ امین سالگرد تاسیس آن در جمهوری اسلامی با شرکت به اصطلاح "فرهنگستان"، "دانشجویان و دانشگامیان" در تهران برگزار شد.

جنگ بین ایران و روس یا جنگ بین آذربایجان و روس ؟

داستان از اینجا آغاز می شود که محقق و پژوهشگری به نام سید آقا عون الهی در یکی از روزنامه ای چاپ باکو مقاله ای می نویسد و مدعی می شود که جنگ بین روسها و ایران در قرن نوزدهم در واقع جنگ بین روس ها و آذربایجان بوده است. سفارت ایران در جمهوری آذربایجان به آن شدیداً اعتراض می کند و بیانیه ای از طرف این سفارت در باکو صادر می شود و به اصطلاح با استناد به اسناد معتبر اعلام می کند که تا سال ۱۹۱۸ میلادی "کشوری به نام آذربایجان در پهنه کیتی وجود نداشته است و نویسنده مقاله از دسترسی به مدارک محروم بوده

توجه آن است که در این بیانیه در خصوص نام استان گلستان نیز توضیح داده می شود که این نام برگرفته از پارک جنگلی گلستان است و استان تازه تاسیس گلستان هیچگونه ارتباطی با عهدنامه ننگین گلستان ندارد.

سازمان ملل سرکوب اقلیت های مذهبی در ایران را محکوم کرد

نماینده ویژه کمیون حقوق بشر سازمان ملل متحد سرکوب اقلیت های مذهبی، زیر پا گذاشتن حقوق بشر، از جمله در مورد حقوق زنان، آزادی مطبوعات و آزار و شکنجه زندانیان سیاسی را به شدت محکوم کرد. پس از روی کار آمدن خاتمی تلاش می شد با مطرح کردن "مدینه فاضله"، "جامعه مدنی"، "قانون" و "گفتگوی فرهنگ ها و تمدن ها" چهره متدنه ای از جمهوری اسلامی ارائه شود. گزارش "کاپیتورن" سیاست فریبکارانه آنها را نقش بر آب کرد و بر ملا ساخت که نه تنها دگر اندیشان سیاسی، بلکه روحانیون سنی، اسقف های مسیحی و بهائیان نیز دستگیر و مورد ضرب و شتم و یا اعدام می شوند. برای مثال فشار مذهبی در ترکمنصحرا علیرغم تبلیغات وسیع در هفته وحدت که به اصطلاح برای وحدت شیعه و سنی انجام می گیرد چنان افزایش یافته که معلم های ترکمن را بخاطر اعتقادات دینی اخراج می کنند. معلمین ترکمن که در "تربیت معلم" از طرف روحانیون شیعه تدریس می شوند در دروس تاریخ علیه سخنان ریک و فحاشی های مدرس شیعه که علیه عمر و همچنین شخصیت هایی که از نظر سنی ها مورد احترام هستند اعتراض می کنند، اخراج می شوند. فشار بر اقلیت های مذهبی بخشی از

تضییقاتی است که جمهوری اسلامی بر این اقلیت ها روا می دارد.

نمونه دیگر آن انتخابات مجلس خبرگان است که در آن از میان سنی های ایران تاکنون فقط دو روحانی کرد و یک روحانی بلوچ توانستند انتخاب شوند و این در حالی است که بنا به آمار سازمان نظارت حقوق بشر بیش از ۲۰ درصد از جمعیت ایران را سنی ها تشکیل می دهند. مشاور خاتمی در امور اهل سنت آقای دکتر شیخ الاسلام حتی بوضوح به این امر اعتراف می کند که در اجرای قانون اساسی اعمال سلیقه می شود. خود خاتمی نیز در دیدارش با مردم جوانرود تاکید می کند که بایستی دست از تعصبات و تنگ نظری ها برداشت و بر ضرورت وحدت شیعه و سنی تاکید می کند.

گزارش کاپیتورن در محافل بین المللی نیز انعکاس وسیعی یافته است. محافل و مطبوعات غرب غالباً جنبه مذهبی فشار و سرکوب جمهوری اسلامی بر اقلیت ها را عمده می کنند. بویژه فشار بر اقلیت های مذهبی بهائی ها و مسیحی بیشتر منعکس گشته است. البته نباید فراموش کرد که بهائیت از نظر جمهوری اسلامی جزو "فرقه ضاله" محسوب شده و پیروان آن به شدت سرکوب می شوند. در این رابطه بهتر است به برخورد روزنامه "جمهوری اسلامی" اشاره کنیم :

فرقه ضاله بهائیت هیچگاه در زمره اقلیت های دینی نبوده و به عنوان فرقه استعماری که توسط انگلیس ها برای نفوذ در کشورهای اسلامی ایجاد شده، شناخته می شود.

آنچه که در گزارش کاپیتورن فراموش شده جنبه های دیگر سرکوب اقلیت های ملی در ایران است و تضییقات مذهبی فقط بخشی از این سرکوب است.

.....
.....

نویسنده: حسین صمدی

فرهنگ شاعران ترکمن -

غایی

غایی *qa.ye.bi*، نام ادبی محمود غایی (سده ۱۲ هـ. ق. ۱۸ م.)، شاعر ترکمن. از زندگی، خویشاوندان، زیستگاه و زمان مرگش آگاهی درستی به دست نیست. شاعر در سروده ای، ماده تاریخ، میلاد خود را در ۱۱۴۷-۱۷۳۴ آورده است. برخی منابع او را از ترکمنهای تبار اپیور دانسته اند. همچنین کمان رفته است که در کناره های آمودریا و بخارا می زیست. بر پایه سروده ها و آنچه درباره او بر زبانها می رفته است، می توان گفت که در فلسفه، مردم شناسی، زبانهای ترکی، ترکمنی و فارسی، ستاره شناسی، جغرافیا و تاریخ آگاهی بسیار داشت. وی از غزل سرایان پرآوازه تاریخ ادب ترکمنی بشمار می آید. از او نزدیک به ششصد بیت شعر در قالبهای گوناگون غزل، مخمس و رباعی به جای مانده است. جز آنها منظومه «اتوز ایکی تخم قصه سی» (افسانه سی و دو تخم) به گونه گفتگو میان سی و دو دانه ارزن، پنبه، جو، ذرت، گندم و غیره از اوست. بن مایه سروده های او در ستایش انسان والا، پند و اندرز، دوستداری هستی و بوم است. غایی یکانه سراینده ترکمنی تا سده ۱۳ است که خود، سروده هایش بر پایه قالبهای شعری و الفبایی رده بندی و گردآوری کرده است. تاکنون سه دستنوشته از دیوان وی در انستیتو نسخه های خطی آکادمی علوم ترکمنستان شناسانده شده است. در منابع ادبی ترکمنی افزون بر محمود غایی از دو سراینده دیگر با نام

غایی، که گویا از مردم چارجو (اکنون لباب) بوده اند، یاد شده است. برخی نام او را با حرفنوشته های فارسی، روسی و انگلیسی *Gaibi*، *Gaibi* و *Gaibi* نوشته اند. شماری از منابع مرگ او را در ۱۱۹۵-۱۸۱۰ دانسته اند. عارف جانووین نخستین ناشر افسانه سی و دو تخم، این منظومه را از مختومقلی، شاعر بلندآوازه ترکمن، دانست و آن را همراه با بخشی از سروده های وی و طالبی، از شاعران سده ۱۹۱۳، دوبار به چاپ رساند. «اتوز ایکی تخم قصه سی و مختم قلی». تاشکند: عارف جانووین، ۱۹۰۸، ۱۲۸ص. #تاشکند: عارف جانووین، ۱۹۱۱، ۱۲۸ص). پس از آن دو بار دیگر همراه گزیده دیوان مختومقلی و باز هم بی یاد نام غایی چاپ شد. («کلیات مختومقلی. فی اوله کتاب اتوز ایکی تخم بیانی». افغانستان: ؟، ۱۳۳۵ هـ. ق. ۳۴۵+۷ص. #لاهور: ؟، ۱۴۰۶ هـ. ق. «چاپ ۲»، ۳۴۵+۷ص).

کتابشناسی او به فارسی

- در کتابها

- بدخشان، قربان صحت. نامهای ترکمنی (ترکمن آدلاری)، گنبدکاووس: یاختی، ۱۱:۱۳۶۹.
- بیکدلی، محمدرضا. ترکمنهای ایران. تهران: پاسارگاد، زمستان ۱۳۶۹: ۳۵۴.
- صمدی، حسین. کتابنامه مازندران. ساری: سازمان برنامه و بودجه مازندران، ۱۳۷۲، ج ۲: ۵۸۲-۵۸۳ (ش ۴۸۲۳، ۴۸۳۴).
- کلی، امین الله. تاریخ سیاسی و اجتماعی

ترکمنها. تهران: علم، زمستان ۱۳۶۶: ۲۶۰.
- میرنیا، علی. طوایف ترکمن در دشت کرکان و خراسان. مشهد: اطلس، زمستان ۱۳۶۶: ۲۰۵.
- هیئت، جواد. سیری در تاریخ زبان و لهجه های ترکی. تهران: نشر نو، ۱۳۶۵: ۲۸۰.

قتل عام ترکمن های افغانستان

نیروهای نظامی طالبان به شدت دست به نسل کشی ملیت های ازبک و ترکمن پرداختند. بدنبال برخی از گزارش های مطبوعات آسیای میانه عده کثیری از ترکمن های مزارشریف و شبرغان توسط طالبان اعدام شدند. طالبان که با مقاومت ترکمن ها روبرو شدند برای رعب و وحشت و نیز سرکوب کردن قیام آنها بیش از ۱۲۰ نفر از اهالی منطقه ترکمن نشین آغچه، اندخوی و شبرغان را به طرز وحشیانه ای به قتل رسانده و در یک کور دسته جمعی دفن کردند.

بقیه از صفحه ۱۷

مراددوردی قاضی...

بخشی ها در جشن عروسی از عشق، جدایی ها و دلدادگی ها سخن می گویند. نام مراددوردی قاضی اگر نه بر زبانشان جاری، بلکه همیشه همراهشان بوده است.

مراد دردی قاضی، فرزانه ای از ترکمن صحرا

شاید آنانکه بزبان خود مینویسند، میخوانند و در مدارس و آموزشگاهها بزبان مادریشان تدریس میشود. مشکلی بنام زبان و فرهنگ و فولکلور نداشته باشند و طرح مسئله حفظ فرهنگ و زبان برایشان غیر ملموس باشد. ملی که زبان، فرهنگ و آداب و رسوم خود را در شرایطی در مرز ممنوعیت حفظ نموده اند. شایسته تقدیرند و تلاشگران این راه، بایسته ارج و احترامند. مراد دردی قاضی از جمله فرزندان ترکمن صحراست که سالهای متمادی در راه حفظ فرهنگ و فولکلور ترکمن زحمات زیادی را متحمل شده است. مراد دردی قاضی اولین ناشر کتابهای ترکمنی در ترکمن صحرا میباشد. وی در سال ۱۳۲۹ کتاب فروشی و مطبوعاتی قابوس را افتتاح کرده و اقدام به نشر قصه ها، اشعار و لالائی های ترکمن مینماید. کتابهایی همچون زهره و طاهر، یوسف و احمد، شاه صنم غریب و اشعار شعرانی مانند ذیلی، کمینه و ماتاجی را با دلسوزی جمع آوری کرده و هر کدام را در مجموعه ای انتشار داده است. اشعار این شعرا نقل عروسی ها و شادمانیها بوده و آوای بخشی های ترکمن صحرا آنان را همچنان زنده نگه داشته است. مراد دردی قاضی با جمع آوری دست نوشته های مختوم قلی فراغی، مجموعه اشعار شاعر را در ۶۲۰ صفحه، در سال ۱۳۳۲ انتشار داد. وی در آغاز هر کتاب مقدمه ای شامل شرح حال نویسنده و موضوع کتاب نوشته است. اگر روی طاقچه دورافتاده ترین روستاهای ترکمن صحرا، از جرکلان تا کلیداغ، از مراوه تپه تا کنبد اشعار مختومقلی، داستانهای زهره و طاهر و شاه صنم غریب دیده می شود. اگر مادران کودکانشان را با لالائی ترکمنی بخواب می برند و اگر

۱- کرایش برخی از سردمداران سیاسی تورکمن به مواضع جنبش چپ و انتقال این کرایش به داخل تشکل های ملی-دمکراتیک ...

۲- فقدان مدیریت کافی در هدایت تشکلهای ملی - دمکراتیک و کم بها دادن به عناصر مردمسالاری و عدم بکارگیری خرد جمعی در تصمیمات و ...

۳- تاثیرات منفی و خردکننده ناشی از ضربات و تلفات انسانی در طی مبارزات چندین ساله و نسبتا طولانی شدن دوره حکومت استبدادی آخوندی و ...

۴- فقر فرهنگ دمکراسی ...

مسئله وحدت و همبستگی

... در میان فعالین جنبش تورکمن ها نیز مسئله همکاری و وحدت همواره مطرح بوده و هست. ... کانون فرهنگی - سیاسی خلق ترکمن (ترکمنستان ایران) ... با بکارگیری اهرمهای همگرایی و با محور قرار دادن مسائل مبرم و اساسی جنبش ملت تورکمن: سرنگونی رژیم جمهوری اسلامی ایران، استقرار دمکراسی، تامین حقوق ملی و حق تعیین سرنوشت، فرارویی نیروهای سازنده جنبش ملی تورکمن را به جنبش سیاسی همبسته و جبهه ای فراگیر متشکل از وسیعترین جریانه ها و محافل سیاسی و ملی و دمکراتیک و روشنفکران، شخصیتهای ملی و سیاسی و فرهنگی تورکمن را مورد هدف قرار می دهد. ...

کانون فرهنگی - سیاسی خلق ترکمن (ترکمنستان ایران)

11.09.98

نوشته ای با عنوان نظری اجمالی بر فعالین جنبش ملی - دمکراتیک تورکمن ها و مسئله ی وحدت و همبستگی با امضا کانون فرهنگی - سیاسی خلق ترکمن (ترکمنستان ایران) به آدرس ایل گون رسیده است که بخشهایی از به قرار زیر است.

نظری اجمالی بر فعالین جنبش ملی - دمکراتیک تورکمنها

مبارزات و تلاشهای خستگی ناپذیر فعالین سیاسی و روشنفکران تورکمن در پیشبرد اهداف جنبش ملی-دمکراتیک در دو دهه اخیر، علیرغم فداکاریها و از جان گذشتگی ها، متأسفانه امروز از وضعیت ناامانک و پراکنده ای برخوردار میباشد. ... اعلام موفقیت آمیز استقلال کانون فرهنگی-سیاسی خلق ترکمن (ترکمنستان ایران) از سیطره سیاسی-تشکیلاتی سازمان فدائیان اکثریت در تاریخ ۲۰ اردیبهشت ۱۳۶۶ و بدنبال آن انتشار ((ترکمنستان ایران)) نقطه ی عطف تحول فکری - سیاسی در تاریخ ۲۰ ساله اخیر مبارزات پیشروان سیاسی ترکمن ترکمن می باشد. ... اما به موازات تحول فکری . بازنگری در ساختارهای تشکیلاتی و ... عامل بازدارنده و باعث شکنندگی تشکیلات و جریانهای سیاسی تورکمن می شد که می توان آنها را بطور عمده بر اساس زیر تقسیم بندی کرد:

اخبار

ترکمنصحرا

یک ترکمن بخشدار جدید

کمیش تپه

موسی جرجانی به عنوان بخشدار جدید کمیش تپه انتخاب شد. آقای موسی جرجانی بنا به گزارش مطبوعات محلی منطقه ترکمنصحرا دارای مدرک لیسانس بازرگانی و مدارک تخصصی در زمینه های خبرنگاری، سناریونویسی، و تهیه کنندگی فیلم های تلویزیون و دارای بیش از بیست سال فعالیت در واحد اطلاعات و اخبار صدا و سیما جمهوری اسلامی است.

در ادامه معرفی جرجانی در یکی از مطبوعات محلی آمده است: وی همچنین دارای ده دیپلم افتخار و لوح تقدیر از جشنواره های تناثر و فیلم و سمینارهای علمی، فرهنگی و هنری کشور در زمینه تحقیقاتی و پژوهشی است. اکثر مقامات شهر ها و بخش های ترکمنصحرا افراد غیر ترکمن هستند و علیرغم اعتراض ترکمن ها سیاست قبلی انتصاب افراد غیر ترکمن که سابقه ای طولانی دارد ادامه دارد.

جالب توجه این است که بدنبال اعتراض مردم ترکمنصحرا، استاندار گلستان به ترکمن ها قول داده بود که فرماندار و مقامات شهر های ترکمن نشین را از خود ترکمن ها برگزینند و هنوز چند صباحی از این قول و وعده وی نگذشته بود که شهردار جدید شهرستان بندر ترکمن را از میان افراد غیر ترکمن انتصاب کرد. وی عبدالرضا چراغعلی نام دارد و پیش از این در شهرداری تهران مشغول به کار بوده است و نه تنها هیچگونه آشنایی به زبان و فرهنگ ترکمن ها ندارد، بلکه فردی کاملاً بیگانه در امور و مسائل شهرستان بندر ترکمن است.

روستاهای ترکمنصحرا فاقد

آب آشامیدنی

بخش مراره تپه یکی از بخش های محروم ترکمنصحراست و در بیشتر ایام سال از آب آشامیدنی سالم محرومند. آب آشامیدنی مورد نیاز مردم روزانه در یک نوبت بوسیله تانکر آب جهاد سازندگی تامین می شود. آب تانکر تنها تکافوی آب آشامیدنی مردم را می کند و برای شست و شوی لباس و تامین آب استحمام خود از آب رودخانه اترک که بیشتر اوقات گل آلود است استفاده میکنند. این رودخانه در مرز ایران و ترکمنستان واقع است و از منطقه مراره تپه عبور میکند. بنا به گفته بخشدار مراره تپه سید وجیه الله موسوی آب آشامیدنی اهالی بوسیله یک مجتمع آبرسانی تامین می شد که از دو سال پیش تاسیسات آن بر اثر سیلاب تخریب شده است. مردم مراره تپه ۹ ماه سال را بدون آب آشامیدنی لوله کشی سپری کرده و در مابقی ایام سال نیز آب آشامیدنی غیر بهداشتی در اختیار آنان قرار می گیرد.

کشف بیش از یک تن انواع

مواد مخدر در طول یکماه

در طول فقط یکماه بنا به گزارش خبرگزاری رسمی ایران (ایرنا) در شمال ایران (مازندران و گلستان) بیش از یک تن انواع مواد مخدر کشف شده است.

جمهوری اسلامی به
ترکمن ها اجازه چاپ
نشریه به زبان ترکمنی
نمیدهد

علیرغم اینکه تاکنون برخی از ملیت های ساکن ایران از جمله کردها و ترک های آذری مجوز انتشار نشریاتی به زبان خود را بدست آورده اند و هم اکنون روزنامه ها و مجلاتی به زبان های ملی آنها منتشر می گردد، اما تلاش های ترکمن ها در ترکمنصحرا برای دریافت مجوز یک نشریه بزبان ترکمنی تا کنون هیچ نتیجه ای نداده است.

دیدار وزیر کار خاتمی از

ترکمنصحرا

حسین کمالی وزیر کار دولت خاتمی به اتفاق هیاتی از ترکمنصحرا دیدار کرد و به همراه درازکیسو استاندار گلستان چند مجتمع آموزشی در روستاهای ترکمنصحرا و از جمله در بناور و یساقی را افتتاح کرد. وی همچنین پس از افتتاح مرکز فنی حرفه ای کنبند از تاسیسات مرزی و کمرک اینچه برون و تاسیسات پرورش ماهی و میگوی کومیش تپه دیدن کرد.

**بزرگترین کارخانه روغن کشی
پنبه دانه در گنبد افتتاح شد.**

کارخانه روغن کشی پنبه دانه در گنبد ۱۲ هزار متر مربع وسعت دارد و برای راه اندازی مرحله اول آن ده میلیارد ریال هزینه شده است. این کارخانه قادر است سالانه هفت هزار تن روغن تولید کند و با راه اندازی مرحله دوم و سوم، تولیدات این کارخانه به ۲۰ هزار تن روغن تصفیه شده در هر سال افزایش یابد. در منطقه گنبد بیش از ۲۵ هزار هکتار پنبه کشت می شود، که پنبه دانه های تولیدی کارخانجات پنبه پاک کنی این منطقه برای روغن کشی به سایر نقاط کشور حمل میشود.

**خرید ۷۰۰ هزار تن گندم از
دهقانان ترکمن و منطقه**

از آغاز فصل خرید گندم در ترکمنصحرا بنا به آمار ارائه شده مطبوعات رسمی و دولتی جمهوری اسلامی بیش از ۷۰۰ هزار تن گندم به ارزش ۴۵۰ میلیارد ریال از کشاورزان ترکمن و منطقه خریدار شده است. هر ساله پرداخت بهای گندم به دهقانان ترکمن با تاخیر انجام می گیرد.

**مردی پس از قتل همسر و
مادر همسرش خود را نیز با
اسلحه کشت**

شخصی به نام احمد طریک ۲۷ ساله در روستای قرقی در شهرستان بندرترکمن با یک

قبضه اسلحه شکاری دو نفر از اعضای خانواده خود را به قتل رساند. مقتولان: پاتما دوردی نژاد ۲۰۱ ساله همسر و مادر زینش آق قول بی بی اسلامی (۴۰ساله) بودند که قاتل به علت بیکاری و در نتیجه آن اختلافات خانوادگی آنها به قتل رسانده و پس از این حادثه نیز با همان اسلحه خودکشی کرد.

**مصاحبه خبرگزاری جمهوری
اسلامی (ایرنا) با آخوندهای
ترکمن**

خبرگزاری جمهوری اسلامی ایرنا به دنبال محکومیت ایران در فشار و تضییق اقلیت های مذهبی از جمله ارمنی ها، زرتشتی ها و سنی ها مصاحبه ای با به اصطلاح رهبران مذهبی انجام داده است. از جمله با برخی از روحانیون ترکمن نیز مصاحبه کرده است. آخوند محمد عابیدی کر امام جمعه شهرستان بندر ترکمن، بهرام کلدی آخوند نبوی نژاد امام جمعه کمیش تپه و آخوند میرزاعلی امام جمعه آق قلا همگی از استقبال ترکمن ها از انتخابات سخن راندند و حتی آخوند میرزاعلی از شرکت فعال مردم به عنوان لبیک به تدای رهبر انقلاب یاد کرده است. جالب توجه آنکه ترکمن ها اکثریت ترکیب جمعیت استان گلستان را دارا هستند و جمهوری اسلامی فقط به یک آخوند ترکمن اجازه کاندید شدن در انتخابات مجلس خبرگان را داده است و سه آخوند دیگر استان گلستان از میان آخوند های فارس و شیعه بودند. در این انتخابات همانطور که پیش بینی می شد نورمفیدی نماینده ولایت ققیه از مجموع برگ آرای ماخوذه ۲۸۰ هزار و ۶۲۱ رای و حبیب الله طاهری ۲۱۲ هزار و ۱۵۴ رای آورد.

**ساخت فرودگاه در گرگان و
سرمایه گذاری دولت در منطقه**

بدنبال تشکیل استان جدید گلستان و سرمایه گذاری های دولت در این استان شد اکثر این سرمایه گذاری ها در مناطق و شهرهای غیر ترکمن انجام می گیرد. به عنوان مثال قرار است فرودگاهی با هزینه یک میلیارد تومان با هزینه دولت و ۵۰۰ میلیون تومان با مشارکت خود مردم در گرگان ساخته شود. این در حالی است که مقامات مدتهاست وعده تعریض و آسفالت کردن مسیر آق قلا-گرگان (برای چهار بانده کردن) را به ترکمن ها می دهند.

**در روستاهای کلاله مدارس را
بستند**

با وجود گذشت چندین ماه از سال تحصیلی در ایران در روستاهای کلاله هنوز کلاس های درس دایر نشده است. تاخیر در دایر شدن کلاس ها در نتیجه اختلاف آموزش پرورش شهرستان مینودشت با نهضت سواد آموزی این شهر در روستاهای بخش ترکمن نشین کلاله که مربوط به شهرستان مینودشت از جمله عطالار، قره صحنه، انصاری، چشمه، خوجه لر، و سلمان فارسی هنوز هم کلاسهای درس دایر نیست. فاصله این روستاها با مناطقی که مدارس دایر هستند ۲ تا ۵۰ کیلومتر است و دانش آموزان به علت دوری مدارس به مدرسه نمی روند و هر دو ارگان از مسئولیت دایر کردن مدارس سر باز می زنند.

گسترش پرورش میگو در

کمیش تپه

دولت بالاخره تصمیم گرفت هزاران هکتار از اراضی دشت کمیش تپه را برای پرورش میگو اختصاص دهد. زمینهای این منطقه غیر قابل کشت است و بخاطر شوری آب دریا مناسبترین و بهترین مکان برای پرورش میگو، ماهی های قزل آلا اعلام شده است.

پیش بینی می شود که در نتیجه این طرح سالانه هشت هزار تن میگو و ۱۰ هزار تن ماهی قزل آلا تولید شود. در رابطه با امکان و فرصت های شغلی قابل ذکر است که در این طرح نیز همچون طرح های دیگر جمهوری اسلامی عمدتاً افراد غیر ترکمن را از مناطق دیگر ایران بکار می گیرند و این در حالی است که منطقه بندر ترکمن و کمیش تپه در ترکمنصحرا از بیشترین بیکاری بر خوردار است. در حال حاضر هر سال بیش از ۱۰ نفر در مراکز پرورش استخدام می شوند که در آینده این تعداد به چندین برابر خواهد رسید.

افتتاح سردخانه در آشورادا

سردخانه ۵۰۰ تنی آشورادا که با هزینه ۷ میلیارد ریال و با زیر بنای ۱۶۲۰ متر مربع ساخته شده است. مورد بهره برداری قرار گرفت. این سردخانه مجهز به دستگاههای سردکننده قوی است و ظرفیت نگهداری ۴۰۰ تن گوشت و صد تن خاویار را دارد.

آغاز مسابقات پائیزه اسب دوانی

ترکمنصحرا با مرگ يك چابك

سوار ترکمن

در ترکمنصحرا دو بار در سال یعنی در بهار و پائیز مسابقات اسبدوانی انجام می گیرد. سنت اسب دوانی بین ترکمن ها تاریخچه ای دیرینه دارد و هم اکنون در گنبد، بندر ترکمن و آق قلا این مسابقات انجام می گیرد. این مسابقات با شرکت هزاران نفر تماشایی انجام می گیرد. بنا به گزارش روزنامه های ایران در برخی از این مسابقات بیش از ۲۰ هزار تماشایی شرکت می کنند. میدان اسب دوانی گنبد که خود زمانی یکی از بزرگترین و مجهزترین مانژ سوارکاری را در خاورمیانه داشت که تاسیسات آن در زمینی به مساحت ۱۵۰ هکتار با باغ ها و زمین های کشاورزی است. در این مانژ پیشرفته ترین وسایل الکترونیک و تربیت اسب وجود داشت که قسمت عمده آن به تهران منتقل شده است.

مسابقات اسب دوانی کورس پائیزه در ترکمنصحرا امسال نیز با استقبال پر شور ترکمن ها و مسافرینی که برای تماشای این مسابقات از اقصی نقاط ایران عازم ترکمنصحرا شدند آغاز شد. در هفته دوم مسابقات اسب دوانی در شهر گنبد سانحه ای رخ داد که خبر آن در سرتاسر ترکمنصحرا پیچید.

بر اساس گزارش مطبوعات ایران نوجوان ۱۳ ساله ترکمن در نتیجه سقوط از اسب جان خود را از دست داد. چابک سواران ترکمن افراد کم سن و سال هستند و در نوجوانی حتی برخی در ایام کودکی کارشان را آغاز می کنند. اکثر چابک سواران از خانواده های فقیر هستند و بدین خاطر خانواده آنها مجبورند برای امرار معاش

آنها را به مریان اسب بپارند. عبدالغفور آق عضو هیات عامل سوارکاری گنبد در مصاحبه ای بروز این سانحه را اینگونه تشریح می کند:

چابکسوار اسب "ماتیلدا" در کورس دوم هفته مسابقات اسبدوانی گنبد به علت سقوط از اسب و عارضه ضربه مغزی پس از يك بستری شدن در بیمارسان مطهری گنبد در گذشت. چابک سوار "خاندان چپرلی" نام داشت و حدود ۱۳ سال سن دارد. این نوجوان دو سال تجربه سوار کاری داشته و از ۱۱ سالگی کارش را آغاز کرده.

عبدالغفور آق در ادامه مصاحبه می گوید: با توجه به وضعیت نامناسب اقتصادی خانواده اسب سوار "چپرلی" هیات عامل سوار کاری گنبد اقدامات لازم را برای دریافت کمک و کمیته کورس کشور در دست انجام دارد.

اختلاف استان های مازندران و گلستان بر سر میانکاله و خلیج گرگان

بیش از دو هزار صیاد از ترکمنصحرا و مناطق فارس نشین استان گلستان در میانکاله و خلیج گرگان مشغول به صیدند.

این افراد در اعتراض نامه های خود به مرکز خواستار آن شدند که در تقسیمات کشوری حوزه کاری آنها که هم اینک در استان گلستان واقع است ، به استان گلستان الحاق یابند.

اخبار حوزه دریای خزر

رواج بیماری های پوستی-انگلی در بین شناگران خزر

آلودگی نفتی و سرازیر شدن فاضلاب های شهری و صنعتی به شدت آب دریای خزر را آلوده ساخته است. آلودگی دریا بویژه در مصب رودهایی که به این دریا می ریزند بیشتر است. بر اساس گزارش مطبوعات ایران کسانی که در دریای خزر شنا می کنند در معرض انواع بیماری های پوستی-انگلی و مبتلا شدن به ویروس و میکروبیهای گوناگون قرار دارند.

سواحل خزر در ترکمنصحرا چهارمین مرکز تولید خاویار در جهان است

۸۷ تا ۹۸ درصد استحصال تولید جهانی ماهیان خاویاری در دریای خزر صورت می گیرد و در حال حاضر بنا به گفته مهندس عقلی نژاد کارشناس ارشد شیلات ۶۶ درصد از آن در سواحل خزر استان گلستان استحصال می شود. این سواحل به درازای ۱۰۰ کیلومتر و در ترکمنصحرا واقع است. در حال حاضر بیش از ۲۰ شرکت تعاونی صید پره و یک اتحادیه ماهیکیران پره وجود دارد که بیش از دو هزار

صیاد در آن متشکل هستند. مراکز و صیدگاه ترکمن، خوجه نفس، آشورادا، میان قلعه و تازه آباد اولین و بزرگترین تولید کننده خاویار و مرکز تکثیر و پرورش ماهیان خاویاری ایران و چهارمین مرکز در سطح جهان هستند. ترکمنصحرا با برخورداری از اقلیم های متنوع اراضی شور ساحلی و اکوسیستم آبی بهترین و ایده آل ترین مکان برای پرورش ماهی در محیط های محصور است. شایان ذکر است که با واقع شدن این صیدگاهها در حوزه آبخیز رودخانه کرگان، وجود سواحل کم عمق و حاصلخیز جنوب شرقی خزر و زیست بوم های آبی تالاب کمیش تپه و خلیج کرگان ی از ویژگی های آنها هستند.

در سواحل آبی ترکمنصحرا پنج گونه تجارت و ارزشمند ماهیان خاویاری شامل: فیل ماهی، قره برون، چارواش، شیپ و آوزون برون صید می شوند. بیش از ۸۵ درصد از صید فیل ماهی بزرگترین آبی دریای خزر در این سواحل انجام می شوند.

مرکز آموزش صنایع شیلاتی در جزیره آشورادا

بنا به گزارش خبرنگار روزنامه همشهری، برای فراگیری شیوه های نوین صید، افزایش درآمد صیادان، بهبود وضعیت حمل و نقل، بازاریابی و کمیته و کیفیت صید نخستین مرکز آموزش و ترویج صید و صنایع شیلاتی در جزیره آشورادا بندر ترکمن راه اندازی می شود. این مرکز ۱۲۰ متر مربع زیربنا و ۷۰۰ متر مربع مساحت دارد و همزمان با شروع فصل طید ماهیان استخوانی با ۱۲۰ دوره آموزش توسط استادان دانشگاه و کارشناسان شیلات گشایش میابد.

مصرف سرانه آبزیان در ایران ۵ کیلو گرم است

بنا به گفته رئیس روابط بین الملل شیلات مصرف سرانه آبزیان در ایران ۵ کیلو در سال است. این در حالی است که متوسط مصرف آبزیان در کشورهای پیشرفته ۲۵ کیلو، در دنیا ۱۴ کیلو و در کشورهای توسعه نیافته ۶ کیلو گرم است.

آلودگی هسته ای دریای خزر

بنا به گزارش مطبوعات قزاقستان به دنبال بالا آمدن سطح آب خزر، آب دریا به چند کورستان فضولات هسته ای در یک آزمایشگاه نظامی سابق شوروی به نام "ازکیر" در غرب قزاقستان نفوذ کرده و خطر آلوده شدن دریا به مواد هسته ای می رود.

بنا به نوشته هفته نامه "کاروان" چاپ آلا آتا پایتخت سابق قزاقستان در "ازکیر" هفت کورستان فضولات هسته ای وجود دارد و بیم آن می رود آبی که از خزر به آن راه یافته، دوباره به دریا بازگردد که در این صورت یک فاجعه بزرگ در انتظار این پهنه آبی خواهد بود.

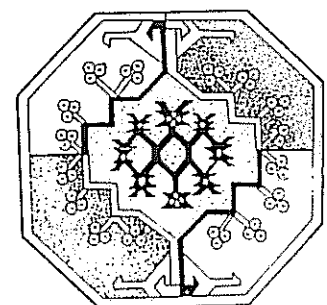
طبق اطلاعات آماری ۸۰ درصد اهالی مناطق اطراف آزمایشگاه "ازکیر" که اینک تعطیل شده است، گرفتار بیماری های مختلفی هستند. از چهار آزمایشگاه نظامی سابق شوروی واقع در خاک قزاقستان سه آزمایشگاه آن اینک فعالند و در اختیار روس ها قرار دارند.

روسیه با انتقال نفت
ترکمنستان از ترکیه مخالف
است

مسعود ییلماز نخست وزیر ترکیه در مصاحبه ای که با یک روزنامه چاپ باکو (اکسپرس) داشت می گوید: " روسیه مسیر انتقال انرژی از طریق بندر جیحان را رقیبی برای مسیر شمال "بندر نویسیبیرسک" می داند. ما در خصوص انتقال گاز ترکمنستان از مسیر آذربایجان و گرجستان به بندر جیحان به توافق رسیده ایم.

اعلام خطر بانک جهانی در رابطه
با آلودگی خزر

با مساعدت بانک جهانی کردهمایی در آلماتا برگزار شد. کارشناسان محیط زیست می گویند برخی از مناطق خزر تا ۱۱ برابر بیشتر از حد قابل تحمل برای موجودات زنده ، به مواد نفتی آلوده است. آلودگی نفتی تنها منبع آلودگی نیست، بلکه فضولات مختلف نیز به اراضی کشاورزی منطقه ریخته می شود که محیط زیست خزر و حیات جانوری و گیاهی را تهدید می کند.

کاسپین نیوز منتشر می شود

بدنبال اهمیت مسائل دریای خزر و گسترش آلودگی نفتی و غیر نفتی آن، اولین بار در ایران نشریه ای به نام "کاسپین نیوز" به صاحب امتیازی فریدون کورصدقی مجوز انتشار دریافت کرد.

تقلب در انتخابات آذربایجان

گروه ناظران سازمان امنیت و همکاری اروپا اعلام کرد که برگزاری انتخابات ریاست جمهوری در آذربایجان با استانداردهای بین المللی مطابقت نداشت. از مجموع ۱۸۰ ناظر انتخابات ۱۵۰ تن از موارد تقلب گزارش داده اند. در نتیجه انتخابات علی اوف بار دیگر به ریاست جمهوری آذربایجان انتخاب شد.

فاضلاب شهرهای مجاور خزر
مستقیماً وارد دریا می شود

در مطبوعات سرتاسری و محلی منطقه دریای خزر هر روز خبر از آلودگی نفتی دریاست و این در حالی است که فاضلاب منازل، آشپزخانه ها و شهرهای مجاور خزر مستقیماً از طریق لوله وارد خزر می شود. مقدار بسیار کمی از فاضلاب ها از طریق ماشین های لجن کش به محیط زیست وارد شده و فضا را آلوده می سازد. رانندگان ماشین های لجن کش پس از تخلیه چاهها پر اضطراب و با نگرانی زیاد دور از چشم مردم لجن ها و کثافات محتوی تانکرهای خود را در رودخانه ها ، مزارع و یا مستقیماً به دریا می ریزند و فاضلاب ها را دفن نمی کنند.

ایران اهمیت استراتژیکی خود
را از دست می دهد

مشاور سیاسی خاتمی به شکست سیاست ایران در "خزر" اعتراف کرد

قرارداد انتقال گاز ترکمنستان از طریق ترکیه به بازارهای جهانی در آنکارا توسط روسای جمهور ترکمنستان و ترکیه به امضاء رسید.

بر طبق این قرارداد قرار است گاز ترکمنستان از زیر دریای خزر به آذربایجان منتقل شود و بعد از عبور از خاک گرجستان به ترکیه برسد و از آنجا به بازارهای جهانی صادر گردد و این در حالی است که مسیر ایران کم هزینه ترین و کوتاهترین راه انتقال گاز و نفت ترکمنستان است که جمهوری اسلامی امکان عبور لوله را با سیاست های به اصطلاح "ضد اسرائیلی-آمریکایی" خود از دست داد. بدنبال اجرای این قرارداد ایران اهمیت ژئواستراتژیک خود را برای صدور انرژی از آسیای میانه و کرانه خزر از دست می دهد.

جالب توجه است که برای اولین بار یکی از نزدیکان خاتمی به شکست سیاست های ایران اعتراف کرد. صادق زیبا کلام یکی از مشاوران سیاسی محمد خاتمی در مصاحبه ای با نشریه "ارزش ها" می گوید: ما در حوزه دریای خزر منافع زیادی داریم ولی عملاً نتوانسته ایم در این حوزه جا پایی پیدا کنیم آمریکایی ها بخاطر دشمنی با ما حاضرند دست به یک عمل غیر اقتصادی بزنند، حاضرند نفت کراتر برایشان تمام شود ولی ارتباط شرق دریای خزر با غرب آن از طریق ایران صورت نگیرد و به قدرت اقتصادی و اهمیت استراتژیک ایران افزوده

نشود. آمریکایی ها يك ديوار در آنجا مقابل ما کشیده اند و اصلاً نمی گذارند ما وارد این ناحیه شویم در حالی که بخشی از نفت دریای خزر به هر شکلی به ایران تعلق دارد. به هر حال به نظر من این راه بسته است ولی تنش زدایی (با آمریکا) راه را باز می کند و این بستگی به هنر و تدبیر ما دارد.

داده است.

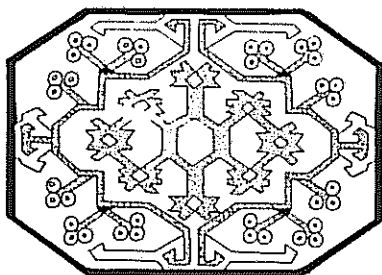
رئیس حفاظت محیط زیست نوشهر و چالوس می گوید: تغییر شکل رودخانه ها و آلودگی های شدید رسوبی ناشی از فرسایش خاک و برداشت شن و ماسه و نیز هدایت فاضلاب های انسانی و سرم شیمیایی به این رودخانه ها باعث عدم کثش مهاجرت و تخم ریزی ماهیان شده است.

بنا به گفته او کاهش اکسیژن محلول آب در مسیر ۱۵ تا ۲۰ کیلومتری از مصب رودخانه ها باعث نابرابری تخم های ریخته شده ماهیان شده است. رودخانه های شمال به دریای خزر منتهی می شوند و در نتیجه دریای خزر را نیز آلوده می سازند. در شهر های شمال ایران هنوز تصفیه خانه ای وجود ندارد و آب های فاضلاب شهری و فاضلاب کارخانه ها بدون تصفیه

انقراض ماهی سفید در رودخانه های شمال ایران

با آلودگی در بستر رودخانه های شمال ایران بخصوص در غرب مازندران چنان شدت گرفته که نسل ماهیان آزاد را در معرض نابودی قرار

مستقیماً وارد خزر می شوند. بدون نصب تصفیه خانه های مجهز نه تنها نسل ماهیان آزاد از بین می رود ، بلکه در درازمدت اکوسیستم دریا را نیز به خطر می اندازد.

برسری شکل (براری) -

اخبار آسیای میانه

تصادف در نتیجه مستی

بنا به گزارش خیرگزاری روسیه "ایتار تاس" در نتیجه تصادف یک اتوبوس با قطاری در ترکمنستان بیش از ۴۰ نفر کشته شدند. این اتوبوس ملو از افرادی بود که از جشن عروسی در نزدیکی عشق آباد به خانه هایشان باز می گشتند. بنا به گزارش خبرگزاری ها بیشتر کشته شدگان کودک و زن بودند. علت تصادف مستی راننده اتوبوس اعلام شده است.

تهدید بیماری سل و حصبه در آسیای میانه

بیماری سل در آسیای میانه شیوع پیدا کرده و در برخی نقاط ۲۰۰ درصد افزایش داشته است. عسکر آقایف، رئیس جمهور قرقیزستان حتی از سازمانهای بهداشت جهانی برای مقابله با سل در کشورش درخواست کمک کرده، بنا به گفته آقایف ۷۰ درصد این بیماران افراد ۲۰ تا ۲۹ ساله هستند و این نسل آینده قرقیزها را تهدید می کند. وی پادگانهای نظامی و زندان ها کشورش را کانون اشاعه بیماری سل معرفی کرد و می افزاید، جوان ها ما سالم به پادگانها می آیند و بیمار به خانواده های خود باز می گردند. وزیر بهداشت قرقیزستان می گوید، در این کشور یک هزار و ۲۰۰ نفر از یک ماه پیش

خطر جنگ بین ازبکستان و تاجیکستان

بوریس برزفسکی، دبیر اجرایی اتحادیه کشورهای مشترک المنافع می گوید جنگ لفظی جاری بین تاجیکستان و ازبکستان برای همه کشورهای مشترک المنافع خطرناک است. وی از روسیه خواست تا میان دو کشور وساطت کند و به اختلافات آنها پایان دهد. تاجیکستان ازبکستان را متهم کرده است که در شورش اخیر دسته ای از نظامیان تاجیکستان به سرکردگی سرهنگ پیشین ارتش این کشور "محمود خدای بردیف" نقش داشته است. ازبکستان این اتهام را رد کرده و آن را غیر مسنولانه اعلام کرده است.

یک نماینده مجلس در باکو: ایران اوضاع داخلی آذربایجان را متشنج می کند

بدنبال گزارش های وسیع مطبوعات آذربایجان از جمله روزنامه های "خلق"، "ینی آذربایجان" و "آذربایجان" مبنی بر کمک مالی ایران به گروههای مخالف دولت آذربایجان اینبار نماینده مجلس ملی آذربایجان زاهد قارالیف ایران را متهم کرد که قصد متشنج ساختن اوضاع داخلی کشور آذربایجان را دارد. سفارت ایران در باکو با تسلیم یادداشتی به وزارت خارجه آذربایجان تهدید کرده است که موضوع را از طریق مراجع حقوقی پی گیری کند. بنا به گزارش بسیاری از مطبوعات آذربایجان روابط ایران و آذربایجان بسیار سرد است.

که حصبه در آن شیوع یافته به این بیماری مبتلا شدند. کانون این بیماری در جنوب این کشور است و حتی بخاطر بیم از شیوع این بیماری بازار "اوش" یکی از بزرگترین بازارهای آسیای میانه به مدت یکماه بسته است. تاکنون کسی در نتیجه این بیماری فوت نکرده است. پس از فروپاشی شوروی این اولین بار است که حصبه به شکل وسیع در آسیای میانه شیوع یافته است.

نیازوف پیامبر؟

در عشق آباد کتابی با عنوان "پیامبر ما رئیس جمهوری" به قلم یکی از مداحان ریاست جمهوری چاپ شده است. نویسنده کتاب آقای دوردی قارف، نیازوف را برای ترکمن ها جانشینی برای پیامبر مسلمانان معرفی می کند. نویسنده کتاب دو سال و نیم است در مطبوعات ترکمنستان در مدح و ستایش ترکمنستان مقاله می نویسد. مقالات او تماماً به دعا و مدح نیازوف اختصاص یافته و در مقدمه کتاب خود می نویسد: "تقدیم به صفر مراد ترکمنباشی سرکرده کبیر کشورمان که شایسته مقام پیامبری است".

دیدار غیر مترقبه اسلام کریموف با نیازوف

ترکمنستان بر خلاف دیگر کشورهای آسیای میانه و روسیه و با استناد به سیاست بی طرفی خود در برابر مسائل افغانستان سکوت کامل در پیش گرفته است. ازبکستان بر خلاف آن با نگرانی تحولات افغانستان را دنبال می کند. کریموف با نیازوف تبادل نظر کرد و پس از سفر دو روزه اش به ازبکستان برگشت.

خبرهای بدون

تفسیر

روزنامه جمهوری اسلامی:

حضور بانوان تماشاگر در مسابقات والیبال!؟

آیا ورود بانوان به مسابقات مردان مغایرت با شئون اسلامی جامعه ما ندارد؟ و آیا این خود بدعتی نمی شود تا بانوان در مسابقات رشته های مختلف مردان حضور داشته باشند؟ آیا نگاه کردن زنان به بدن عریان ورزشکاران اشکالی ندارد؟ و آیاهای دیگر.

ملا محمد عمر رهبر طالبان :

اگر کشورهای جهان دولت طالبان را به رسمیت بشناسند آنها کشت خشخاش را قطع و کارخانه تولید مواد مخدر را نیز تعطیل خواهند کرد. چون زمان کشت مواد مخدر خشخاش نزدیک است پس بهتر آن است که کشورهای جهان ما را به رسمیت بشناسند.

خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران ایرنا :

اسراف نان در ایران

اسراف روزانه نان در ایران برابر با ۵۰۰ کیلو طلا است. دبیر شورای اطلاع رسانی دولت اعلام کرد، مقدار نان اسراف در یک هفته مساری با هزینه ساخت یک سد بزرگ خاکی است. وی همچنین گفت، مردم ایران روزانه ۲۰ میلیارد ریال سبکار دود می کنند.

نهضت سواد آموزی در اطلاعیه ای می نویسد :

هنوز ۱۰ میلیون و هفتصد هزار نفر از افراد جامعه از داشتن سواد محروم هستند و رفع این محرومیت نیاز به عزم ملی دارد. دفاتر نهضت در سراسر کشور آمادگی دارند پایان آبانماه جاری از بی سوادان و کم سوادان ثبت نام کنند. ۴ میلیون از نفر از بی سوادان ایران را افراد زیر ۴۰ سال تشکیل می دهند.

ژرینوفسکی به ایران سفر کرد

ژرینوفسکی رئیس حزب لیبرال دموکرات روسیه پس از دیدارش از ایران با ایرنا مصاحبه کرد و در بخشی از مصاحبه اش می گوید : انقلاب ایران بزرگترین حادثه قرن است. انقلاب اسلامی به رهبری خمینی منبعی الهی داشت و از

خواست های مردم ریشه می گرفت. من از نزدیک با دستاوردهای انقلاب اسلامی آشنا شدم و جای خوشبختی بسیار است، که بعد از امام خمینی ، پرچم انقلاب در دست های پرتوان آیت الله خامنه ای رهبر معظم قرار گرفته است و به عقیده من نباید به نیروهای طرفدار غرب اجازه داده شود، که با شعارهای انحرافی نظم و امنیت را بر هم زنند.

از ارقام سازمان ملل :

۹۰ درصد تریاک جهان در افغانستان تولید می شود. در سال جاری ۲۲۰۰ تن مواد مخدر تولید شده است که ۱۶ درصد بیشتر از سال قبل است. ۱۵۰ هزار هکتار از زمین های زراعی زیر کشت خشخاش رفته است که نسبت به سال گذشته ۹ درصد افزایش یافته است و ۹۶ درصد از زمین هایی که در آنها خشخاش کشت می شود در کنترل گروه طالبان است.

ایرنا : بحران پیاز در هند

ایرنا : بحران پیاز در دهلی نو ، به رغم وارد کردن اولین محموله ۷۵ تنی از ایران ادامه دارد. بدنبال تبدیل شدن کمبود پیاز به یک بحران سیاسی، هند اقدام به وارد کردن روزانه چهارصد تن پیاز از ایران کرد. رئیس حزب حاکم "بی جی پی" سوشما سوراج می گوید ، کمبود پیاز یک بحران سراسری در هند است. احزاب سیاسی مخالف افزایش قیمت پیاز را به حربه ای تبلیغاتی علیه حزب "بی جی پی" تبدیل کرده اند. قیمت پیاز از ۱۰ روپیه به ۶۰ روپیه رسیده است. پیاز یکی از مواد اصلی و پرمصرف در برنامه غذایی مردم هند است.

نامه های

رسیده

پاسخ به يك نامه - یکی از خوانندگان
ایل گون بدون ذکر نام خود نامه زیر را ارسال
کرده :

با سلام و خسته نباشید !

می خواستم نکاتی چند را پیرامون نشریه تان در میان بگذارم، بلکه در ارائه کارتان مفید واقع شود. چنانچه نکات مزبور موافق ذوق و سلیقه تان نبود، دستکم از نظر يك خواننده نشریه تان مطلع شده اید و چیزی جز وقتتان را از دست نداده اید. ضمناً تصیح کنم که غرض از نگارش این نامه نه خرده گیری و ایرادگیری بی جا و نه بی ارزش جلوه دادن کار شماست، بلکه ضمن ارزش گذاری و آرزوی موفقیت شما، طرح برخی نکات و نظرات در جهت بهبودی کارتان است.

به هر حال تقریباً بگویم که من همه شماره های نشریه شما را نخوانده ام، بلکه چند شماره که آخرین شماره آن (دسامبر ۹۷) را مطالعه کردم. نخستین نکته ای که در رابطه با ایل گون به چشم میخورد، فقدان يك هويت و سمتگیری مشخص است. این نکته در همان صفحه اول نشریه به آشکارا به چشم میخورد. تقریباً اکثریت عظیم نشریات هويت و یا دستکم سمتگیری نشریه را در صفحه اول آن منعکس میکنند. اصراف نظر از اینکه واقماً دارای این هويت اعلام شده هستند و یا در جهت آن سمتگیری میکنند یا نه، منظور من فقط نوشتن اینکه ایل

گون نشریه ای خبری یا فرهنگی و غیره باشد نیست، بلکه در کل باید يك نشریه هدف و هويت معینی را اعلام کند و روند حرکت آن سمتگیری به آن را نشان دهد. کمبود این تقیصه را در مجموعه مطالب ایل گون نیز می توان مشاهده کرد. برای اینکه سخن کزافه نگفته باشم نگاهی به همین شماره (دسامبر ۹۷) می کنیم :

۸ مطلب خبری + از ص ۲۲-۱۸ اخبار، فرهنگی، سیاسی، ادبی(سه مطلب فرهنگی، دو مطلب سیاسی، يك گزارش، يك مصاحبه، يك مقاله اجتماعی و عنوانی هم تحت نامه های رسیده.

در وقایع چنین بنظر میرسد که نشریه ایل گون نشریه ای عمدتاً خبری و تلاش دارد هويت و شخصیت يك نشریه خبری را به خود گیرد.

براستی آیا هدف شما همین است ؟

اگر جواب مثبت است به غیر از اشکالات صفحه بندی و مسایل مربوط به شکل ارائه باید بگویم در جهت هدفتان کام مثبتی برداشته اید. ولی اگر این نیست و چیزی دیگر هدف نشریه است مثلاً ایل گون می خواهد نشریه ای باشد که موضوعات فرهنگی، تحقیقی و ادبی را طرح و منعکس نماید و یا در عرصه امور سیاسی و نظری و یا غیره ... آنوقت جای سوال است.

به هر حال نکته ای که مورد تاکید است واضح و روشن می باشد.. ایل گون میخواید چه شخصیت مطبوعاتی برای خود بازباید و هدف از انتشار این نشریه اصولاً کدام است؟

امروز با انبوهی مسایل و کمبود امکانات برای دست اندرکاران يك نشریه مثل ایل گون ... که پروفیل چند وجبی و اهداف ناشدنی را انتخاب کرد.. بویژه کمبود امکانات چه به لحاظ مالی و مادی و چه به لحاظ انسانی و فکری از قبیل توان روزنامه نگاری و نویسندگان حرفه ای مانع جدی در ارائه کاری و یافتن هويت و پروفیل مشخصی برای يك نشریه ایجاد می نماید.

گاهی به تجربیات مطبوعاتی چند ساله اخیر خود ترکمن ها و یا دیگر رسانه های گروهی ایرانی

میرد این واقعیت تلخ و گریز ناپذیر است. خلاصه : قبل از هر چیز بایستی مشخص کرد که نشریه چه هدفی دارد و حاوی چه بنیانی برای خوانندگان است و تلاش دارد که چه شخصیتی برای خود یابد. مادامیکه يك نشریه اهداف خود را روشن نکند و در جهت دستیابی به شخصیت مورد نظرش سمتگیری ننماید، با توجه به مشکلات راه که بخشا اشاره کردید، سرنوشت بهتری از نشریات دوره ای که تاکنون بوده نخواهد داشت. با امید به اینکه این نکته مهم را روشن ننمایید.

پاسخ ایل گون :

خواننده بسیار گرامی !

نامه شما را (با توجه به اینکه بدون امضاء نگاشته شده بود) به غیر از قسمت پایانی آن که درباره پیشنهاد برای بهتر شدن صفحه بندی نشریه بود در اینجا آورده ایم. از نظرات مثبت، پیشنهادات و راهنمایی های مفیدتان قبل از هر چیز بسیار متشکریم و حتماً از آن نهایت استفاده را خواهیم کرد. گویا شما شماره های پیشین نشریه را دریافت نکردید، اگر آدرستان را نوشته بودید (اگر فراموش نکرده بودید) حتماً آن را به آدرستان پست میکردیم. در هر صورت شما می توانید بایگانی "ایل گون" در شبکه اینترنت را مطالعه فرمایید. در رابطه با نکاتی که به آن اشاره کردید لازم به توضیحات زیر است.

دوست گرامی!

ما اهداف خود را از انتشار نشریه در اولین

شماره ایل گون بزبان ترکمنی بیان کردیم.

تلاش ما بر این بوده است که در جهت اهداف یاد شده قدم بر داریم. آنچه در نشریه می آید

گروهها و انجمن ها

از گروههای سیاسی، انجمن های فرهنگی و ادبی که نشریات و اطلاعیه های خود را به آدرس ایل کون ارسال کردند و همچنین از تمامی دوستداران نشریه که تبر و کتاب فرستادند متشکریم.

اطلاع تغییر آدرس

آدرس برخی از دوستان تغییر کرده و شماره ۷ ایل کون را نتوانستند دریافت کنند. ما پس از اطلاع از آدرس جدید آنها بار دیگر نشریه را پست کردیم. اگر آدرس خوانندگان تغییر یابد ما را مطلع سازند تا تاخیری در ارسال ایل کون انجام نگیرد.

م. س. از کشور کانادا می

نویسد:

سیرلارغه آرمانک دیب، باشلان یولینکیزی قوتلو بولسین آیدیب، ترکمن ملت نینگ قین چیلیق لارینی یازیب ایل غه بیلدیویش بیرماق لارینگیزغه هم تانگری یالتاسین آیدیب، شو یازینی سیرلارغه ایبریارین که ، - نیچه کون مندان اوزال کامپیوتر (ایترنت) اوستی بیرلان سیرلارینگ بارلینکیزی بیلیم قالدیم- اما بعضی قین چیلیق لا بار اولدا یازی کوپ اینچه اوقیماق این و دوغری توزیک چاپ غه هم بریب بولمایار، اول سبیدن ممکن بولسه سیرلارغه-ایل کون نینگ هم چاپ غه کچکان سان لارینی ایبارسنگیز قاری بولجاق دور، بو اوچون که اوقیب اوزیلدیق

لاریمیزی سیرلارغه کلجاق لارادا یازیب ایبرایلق ، بو اوچون چکجاق زحمت لارینگیز غه اودلاب ساغ بولینگ آیدیارین.

ایل گون : سیزینگ ایسلانکیز اساسیندا ایل کونینگ همه سانلارینی آدرسنگیزه ایباردینگ. ایکنجی حاطینگیز کیپ یتیشدی ، اونینگ بیر ناچه بولکلرینی ایل کونینگ شو سانیندا کتیردینگ. آیونه اوچین ایبرن پولینگیز هم قاوشدی. ساغ بولینگ.

قتل عام رهبران ترکمن در افغانستان

بدنبال قتل عام رهبران ترکمن کشور افغانستان، انجمن های فرهنگی ترکمن های مقیم خارج اطلاعیه ای در محکومیت این جنایت طالبان صادر کردند. انجمن فرهنگی ترکمن های مقیم برلین نیز در محکومیت این جنایت اطلاعیه ای به زبان ترکمنی صادر کرده است که به آدرس ایل کون رسیده:

ماغتیمقولی حایوان بیلسه بالاسین

آدام باغیرین دوزلامیان بولارمی!

بیز قاتی قینانچ بیلن آوغانیستان تورکمنلرینینگ آراتلیغی و میللی باهیددی اوغروتدا بیلار بویی کوره شیب کن قاهریمان اوغوللاری، عبدالمنان ماغصیم، آخمت پالوان، عایدی طاقان و آقا گلدی قوماندان ، ارتجاعی و ایذاقلاق طالبان رژیم نینگ طاراپیندان ۸-نجی اکتبر کونی شهید ایدیلندکینی اشتدیک.

بیز بو آغیر یتکینی بوتین تورکمن حالقی اوچین بیر میللی پاچینغا حوکمینده ایلکی بیلن شهید تورکمنلرینه چونگ یورکدن تسلیت آیدیب قیننچ بیلدیویاریس.

بیز شیله جنایتلرینگ اونکونی آلاق اوچین یر یوزونینگ اهل اینسانلارینی و انلایتا-دا دورلی یورتلرده یاشایان تورکمنلری دویغی داشلیق بیلدیویاریس، قارشیلیق کورکوزمکلیک چاغیریاریس. ایل-کونینی و واطانیی سویمکدن باشغا کونلری بولادیق بو شهیدلرینگ یاتان یرلری یاغتی و روحلاری شات بولسون!

تورکمن کولتور او جاغی- برلین

۱۶-نجی اکتبر ۹۸

آقای "چرکز" ترجمه شما

رسید

از دریافت ترجمه شما بسیار خرسندیم. نوشته ارسالی شما تحت عنوان "برخی جنبه های سیاست اقتصادی رژیم جمهوری اسلامی ایران در دهه ۱۹۸۰"، حاوی اطلاعات و داده های بسیار دقیق درباره اوضاع اقتصادی ایران در دهه ۸۰ می باشد. در آینده از مطاب آن استفاده خواهیم کرد. دوست گرامی ، ارسال نوشته ها و ترجمه مطالب در مورد مسائل کنونی ایران بویژه مسائل ترکمنصحرا مایه خشنودی خواهد بود.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ایل گون نشریه ایشچی و یازوچیلاری

السلام علیکم ورحمه الله وبرکاته

سيز عزيزلارغه خوش ليق، ساغ ليق، دوغانليق و بُوش ليق دعا سلام دين صونگره، بو باشلاغان ايشينگيزدا اَوغه گيديشگی اُميد اديب، ايبيرگان "ایل گون" نشریه نگيز اليمه گليب قاوشدی وبيزلاری بگنديريب، اوزينگيزغه بُورجلی ادينگيز ساغ بولينگ، -تانگری يالقاسين- قايرات ادينگيز

بیر مَلّت غه بولیب گچگانینی یایرادماق مقصدی بیرلان چيقاريلگان نشریه ایل غه یول کوکادماسی گیراک دور، حال بو نشریه ایلات نینگ اُوز ایچیندا بولسین یا داشاری یورت لارغه هجرت قیلگان لار طرفیندین بولسین فرق اتماس

"ایل گون" نشریه سیندا کوپ لارچه صفحه لارنینگ ایچندا - ترکمنستان خبرلاری- ترکمنستان باشلیق نینگ گازیتته لار بیلان اتگان سوزلاشماسی- قزاقستان- آذربایجان- روس- قیرقیزستان- تاجیکستان و ..... دا نیمه بولیب گچیب دور، خبرلارینی یازیارسنگیز، اُول اُولکه لارینگ هرقایسی نینگ اوزینه گورا، مَلّت لارینی قوریماق غه حکومت لاری بار، بیلدیرش برماق غه و خبرلاری یایرادماق غه رادیو و تلویزیون لاری، و بیلیم لارینی آرتدیرماق غه گونلیک، هفته لیک ، آیلیق نشریه لاری بار و دورلی علم لار باراسیندا کتاب لار یازماق غه عالم لاری بار و کوپ لارچه بارلیق لارغه مادی و معنوی تاییدین آیه دورلار، اما ترکمن صحرا ایلاتی بولسه بیر طرفدین هیچ بیر دوغری توزیک سیاسی، عقیدتی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی توپلوق لاری یوق دور، - و اُول بیر طرفدین هم بیر قارانتقی فکرلی ، دیکتاتور و هم ظالم، انسان لار آراسیندا فرق بیرگوجی، حکومت نینگ آلی و گویجی بیلان ترکمن ایل نینگ حرس و نسل نی آرادان آیرماق غه چالیشیاندور،

ینه قایتالاب آیدار بولسام، یول لار کوکادیلیب دُون لار

چوزیلماغیندین باشقه و اُولاری یازماق دین باشقه وبار امکانات لارینگ همه سیندین و تا آخرقی دامجه سینه قَدَر ایلگه صرف ادیلماسی گیراک دور،- یوخسام همه میز مسئول دورس

Dörtlemeler

Aýlandyk ençeme ýollary söküp
Duz- çörek nesibe, gör nirä çekip
Ýüregimizde ýanýan aýralyk oduň
Ençe ýat ülkede külüni döküp.

Eşidipdik, gördük ajy eken gurbat
Gitdigiçe ýüregim gysylýar erbet
Bizi gören gara gözlere ýene,
Gözüm dü.şermikä, eý aman-nurbat!

Ilden aýra dü.şmek ajy hem ýowuz
Göwün ýarym, ýürek .satlykdan gowuz
Durmyka, gidenleň yoluny garap,
Başyna döndigim, ol kümmet gawuz.

Kerwen gurup, göçüp barýan bulutlar
Bilmen nirä geçip barýan bulutlar
Salam aýdyň biziň ile barsaňyz,
Ak merjenler seçip barýan bulutlar.

Kerwen başyn biziň ülkä çekiňler
Giň sährama mähir bilen bakyňlar
Ýürek duýgylarmy, tab.şyrýan size
Eltip watan topragyna döküňler.

Duýgylarym, damja-damja dökülsin
Mele toprak söýgim bilen ýakylsyn
Bahar geler, dürli güller açylar,
şol güllere, Arzy-Gül at dakylsyn.

Gözel sähram, söygä suwsap ýatandyr
Aýrylyk odyndan, bagry tütändir
Goý ýüregmiň ody bilen ýylansyn
Gy.ş aňzagy, dabanyndan ötendir.

Geler diýiň, gaý tutan gy.ş geçende
Giň gujagy, dürli güller açanda
Ganat ýaýyp, ýaz sawçysy durnalar,
Torgaý gu.şlar jüygülde.şip uçanda.

Hyýalynda geçýär gije-gündizim
Çekip dur idiren , çöregiň,duzuň
Ýatandyr at-olumyň .şorja gumunda,
çağalyk ýyllarda , basanja yzym.

Dyzlarym gow.şa.şyp, syzlaýar oňrym
Bar-ha golaýla.şýar, bärinden aňrym
Ýene bir sähramyň ýelmigni iýýänçäm,
Garaşyk edewer, eý beýik taňrym

Daňatar

Görogly we biziň durmuşymyz

Her bir halkyň folk-lory, nakyllary, halk içinde yörgün bolan dessanlary, Ertekileri, saz we muzikasy uly bir derejede şol halkyň taryhy, jemgy-yetçilik-yktyşady ýag-daýlary we şonuň dăp-dessurlary, ýaşayyş adatlary bilen baglan-şyklydyr. Görogly des-sany türkmen halkynyň arasynda giňden ýaýran dessanlarynyň biri bo-lup, şu güne çenli öz jemgy-yetçilik-tarihi ähmýetini saklap, onuň gahrymanlary halka gö-relde bolup, dăp-des-surlary diri saklany, ýaşayyşda ýol görkezi-ji rol oýnaýar. Şu gysga ýazgy Görogly dessanynda bolan käbir temalary öz içine alyp, türkmen halkynyň taryhy bilen baglan-şykly bolan häseýet-leri, dăp-dessurlary göz önünden geçirmegi özüne maksat edinjär.

1. Ylym almak

Görogly yetmiş iki dil biljär. Diýmek adamza-da ylym-bilim almak, dürli dilleri öwren-mek, ylmyň dürli ugur-laryny öwrenmek ýaş-aýyşda gerekli zat bolup, onuň elinde çylşyrymly meseleleri çözüji, aýdyňlaýyjy ýarag hökmünde görke-ziljär. Görogly her bir ýurda barsa-da kynçylyk çekmän, şol ýurduň dilinde geple-ýär. Häzirki zamanda ylmyň dürli pudag-laryny öwrenmek, çaga-lary ylymly-bilimli ösdürmek halk köpçü-liginiň aňynyň ösme-gine, halkyň häzirki asryň şertlerine görä özüni alyp barmagyna sebäp bolar.

2. Aýal-maşgala we gelin-gyzlar

Gelin-gyzlara hormat goýmak, aýal-maşgala

bilen pikirdeşlik et-mek türkmenleriň ara-synda irden gelyän bir adatdyr. Görogly hiç bir işi Agaýunusdan geňeşsiz etmeýär. Ol Öwez ogluny öylendir-jek bolanda, Gülruh diýen gyza, „Gulruh jan, Öwez jan diýen ýigidim bar, Mirim, Gambar diýen ýigitle-rim bar. Ondan başga-da Sapar köse başlyk-laýyn kyrk ýigidim bar. Dünýäde seniň islän ýigidiňdir,... özüň haýsysyny halasaň tut...“ diýen sözler bilen ýüzlenjär. (1) Ýene bir yerde gelin-gyzlaryň waspynda, Görogly Dutaryny eline alyp aýtjär:

„Yol üstünde goşa çy-nar,
Dök ýapragyň, düşe çynar,

Ylahym, müň ýaş-a çynar,
Saýaňa gyzlar geleýdi.

Yol üstündäki söwüt-
 ler,
 Her kim öz ýaryn öwüt-
 lär,
 Bedew atly beg ýigit-
 ler,
 Sowulyň, gyzlar geleý-
 di.
 Joşma-ha Gorogly, joş-
 ma,
 Gyrat münüp, hetden
 aşma,
 Ýyldyz dagdan inen
 çeşme,
 Durlan-ha gyzlar ge-
 leýdi."
 Dessan boýy gelin-gyz-
 lar durmuşda aktiv
 gatnaşýarlar. Ýaşynmak
 ýa-da bürenmek, dessa-
 nyň hiç bir ýerinde
 göze ilmeýär. Toý-
 tomaşada, durmuş do-
 landyryş işlerinde
 gyz-gelinler erkekler
 bilen bilelikde çykyş
 etýärler, gerk yerin-
 de bolsa uruş meýdan-
 ynda ýarag alyp, at
 münüp söweşýärler.
 Maşgalada wepadarçy-
 lyk, bir-biriňe ynan-
 mak we maşgala-durmuş

ýaşayyşda geňşmek,
 dessanda aç-açan gö-
 rülyär. Harman däli di-
 ýen gyz Göroglynyň
 tarypyny eşidip, oňa
 aşyk bolýar. Harman
 gyz bir köp bilen
 garryny Göroglynyň ýa-
 nyna iberýär." Görogly
 bir ýana gitjek bolsa,
 perizadyň ýanyna bar-
 man, maslahatlaşman
 gitmeýärdi" (2)
 „ Arzymny eşitgil, sen
 perizadym,
 Bize näzli ýardan sa-
 lam gelipdir,
 Allaga sygyndym, ýe-
 tişgil dadym,
 Bize söwer ýardan sa-
 lam gelipdir." (3)
 Agaýunus: ozol-a nesi-
 hatym, hiç gitme!
 „ Haramlyk goç ýigide
 ýaraşmaz,
 Alsaň nesihatym, gitme
 Görogly,
 ....
 Kişi özün munça belent
 bilermi?
 Belent kylyp, yer as-
 tynda galarmy?
 Indi saňa bu iş laýyk
 bolarmy?" (4)

3. ýaşayyş garaýyş

Türkmenleriň ýaşayyşy-
 na seredip otursaň,
 ajaýyp özboluşlylykla-
 ra duş gelyärsiň.
 Durmuşa gülüp bakmak,
 şadyýan bolmak, bir
 agyzda diri ýaşamak,
 söýgi bilen dünýä
 garamak türkmenleriň
 ýasaýyşynyň aýratyn-
 lyklarydyr. Görogly öz
 ýürek isleglerini,
 uruş meýdany, toý we
 agyr ýagdaýda-da saz
 bilen aýdym heňinde,
 dutar bilen bilelikde
 beýan etdýär.
 „Eý ýaranlar, bolmaň
 gamgyn,
 Söhbet eýläň, göwün
 açar,
 Adam ogly, ýörme
 gözgyn,
 Ýalyn dünýä gelen
 geçer." (4)
 „ Bidöwleti бага
 salma,
 Gül bakçaňa har geti-
 rer,
 Güllerinden tire bil-
 mez,

şahasyna zor geti-
rer." (5)

" ýyldyzdagym, senden
habar alaýyn,
ýyldyzdagy, neçün git-
mez dumanyň?
Äriňe-piriňe gurban
bolaýyn,..." (6)
" men size öwüt
bereýin.

Ýurdy terk ediji bol-
maň,
Özüňden gaýry nama-
rdyň,
Gullugyn ediji bol-
maň. (7)

ýaz

1. Görogly dessany 296-nji Sahypa
2. Şol ýerde 451-nji S.
3. Şo ýerde 452-nji S.
4. Şol ýerde 132-nji S.
5. Şol ýerde 188-nji S.
6. Şol ýerde 347-nji S.
7. Şol ýerde 381-nji S.

ادامه از صفحه ۲۶ پاسخ به نامه ها...
برای پلورالیسم سیاسی بیشتر در میان دوستان
ترکمن خواهد بود.

ما اعتقاد داریم که همه دوستان ترکمن در خارج
از کشور هنوز نیز عشق سرزمین و مردم خود
را دارند، پس وظیفه خود می دانیم که اخبار
منطقه را در حد امکانات خود به اطلاع آنها
برسانیم. همچنین آگاهی از پدیده های کنونی
جهان معاصر جهت درک روند آن لازم است، در
این زمینه نیز با ترجمه برخی مطالب از نشریات
خارجی تلاش می ورزیم.

دوست گرامی، همانطور که خود نیز اشاره نموده
اید کمبود امکانات مادی و معنوی محدودیت
های فراوانی در این مسیر که انتخاب نموده ایم
ایجاد می نماید. با تمام مشکلات ما در این
مسیر کام برداشته ایم و حمایت های مادی و
فکری تاکنون امیدوار کننده اما ناکافی است. بر
همیاری هرچه بیشتر دوستان امید داریم.

همانا بیانگر هویت آن است. هویت نیز بعنوان
مقوله ای از علوم اجتماعی به شرایط اجتماعی،
اقتصادی و زمانی بستگی دارد و می تواند
تحول یابد.

کوشش داریم که در جهت منافع عمومی ملت
ترکمن قدم برداریم.

در اینجا لازم می دانیم تأکید کنیم که ما یک
تشکیلات سیاسی نیستیم. ما حول یک نشریه
متمرکز گردیده ایم. این را نیز پس از بحث
های طولانی در مورد تجربیات و عملکردهای
گذشته در خارج از کشور در جهت خدمت به
جنبش ملی با توجه به شرایط مشخص انتخاب
نمودیم. ولی قدر مسلم اینکه این تنها راه نخواهد
بود. سعی ما بر این است که تریبونی آزاد برای
اظهار نظرات سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و سایر
شئون زندگی اجتماعی باشیم. دستیابی ترکمنها
به نظرات و تئوری های سازنده در کمر تلافی و
برخوردهای نظرات متفاوت بوده و این پایه ای

Türkmenistan ylymlar akademiasynyň akademigi Myrat Annanepes-iň **Taryh dogruçyl öwrenilende** diýen ýazgysyndan gysga bölekler. 2-nji tema:

Gökdepe tragediýasy

(3-nji bölüm)

1858-nji ýylda eýran goşunlaryndan olja alnan bu topdan günde ýekeje gezek atypdyrlar, onda-da hakyky top okuny däl-dä, daşyna ýag siňdirilen keçä oralan daş bölegini atypdyrlar. Atylan şol „ok“ galanyň daşyny gaban patyşa goşunlarynyň pozitsiýasyna ýekeje gezegem ýetmändir. Gala alnandan soň, onuň içinde 12 müňe golaý öý, başly-barat gazylan ýerzeminler, tümler bar eken, olaryň içinde halylylar, geým-gejimler, aýal-gyzlaryň şaý-sepleri, gazandyr gap-çanak, dokma enjamlary, oba hojalyk gurallary we ş.m. köp eken.

Galany gorajylylar kömek bermeklerini haýyş edip, Mara, Hywa ýomutlaryna, Büjnürt kürtlerine çapar iberipdirler. „Diňe Mary ýaragly kömek bermegi wada edipdir... 2000 adamdan ybarat Mary otriýady

Gökdepe 11-nji dekabra geçil-yän gije, biziň lagerimiz eýyäm Ƴegenbatyr galada durka geldi“* Hut şol günüň ertesi batyr tekeler patyşa goşunlarynyň alkymyna baryp, täzeligi habar beripdirler. „Marydan kömek geldi, biz taýýar, geliberiň“* diýip gygyrypdyrlar. Şondan soň Mary otriýady ähli gijeki çozuşlara gatnaşypdyr we 1881-nji ýylyň 5-nji ýanwarına çenli galada bolupdyr.

Şeýle ýagdaýda we güýçleriň şu hili tapawudynda degişli taýýarlyk görlerden soň, galanyň daşy gabalyp başlanýar. 1880-nji ýylyň dekabrynyň ortasyndan başlap gala her gün top okuna tutulypdyr. 23-nji dekabarda general Petrusewiç wepat bolandan soň, gala 60 topdan zalp bilen oka tutulypdyr, top oklarynyň biri hem „sowa geçmän, galanyň içinde ýarylypdyr. Oňa jogap ornuna ýaralanany-aman galan adamlaryň gorkunç sesleri, mallaryň orlaşygy ýaňlanypdyr. Ƴöne şol minutda bu zalpyň yüzlerçe bigünä çagalary hem aýallary paýhyn edýändigini hakda pikir eden adam bolmandyr“.*

Artilleriýa galanyň içini hakyky dowzaha öwürüpdür, ony gorajy-

laryň üstüne her gün zýy üzül-män top oky ýagypdyr. Galany gorajylylar diňe elleri sowuk ýaragly gijelerine çozuş etmek bilen jogap berip bilipdirler. Jemi üç gezek - 1880-nji ýylyň 28-nji, 30-nji dekabrynda we 1881-nji ýylyň 4-nji ýanwarında gije çozuşy geçirilipdir. Birinji çozuşa 4 müň adam, ikinji çozuşa 6 müň adam, üçünji çozuşa bolsa 12 müň adam döwtalap bolupdyr.

Şunuň ýaly köpçülikleýin çozuşlara diňe erkek adamlar gatnaşman, ýarag hem ok olja almak üçin ýaş aýallar bilen 14-15 ýaşly çagalaram gatnaşypdyr. Olaryň hemmesi gaty ýeňil geýnippedir, köp adamlar bolsa çozuşa bütinleý diýen ýaly ýalaňaç gidipdir. 4-nji ýanwarda bolan çozuş şowsuz tamamlanypdyr. Diňe marylylar söweş meýdanında 300 adamyň maslygyny galdyrypdyrlar, şondan soň olar meýdan işlerini bahana edinip, galany taşlap gidipdirler. Galany gorajylylar olar bilen kineli aýrylyşypdyrlar.

*

Dowamy bar

Şanly hem-de ýatdan çykmajak seneler

01.October-01. November (09.Mehr-10.Aban)

- 02.10.1925 : Türkmenleriň azatlyk ugrundaky hereketleri, Riza şahyň goşunlary tarapyndan, ganly basylyp ýatyryldy.
- 02.10.1929 : Türkmenistanda arap elipbiýinden latin elipbiýine geçildi. Ol, 24 çekimsiz we 9 çekimli jemi 33 harpdan ybaratdy.
- 03.10.1908 : Görnükli döwlet işgäri, taryh ylmylarynyň doktory, Türkmenistan ylmylar akademiýasynyň akademigi Şaja Batyryň dünýä gelen günü . (ölümi : 14.10.1965)
- 06.10.1948 : Aşgabat we töwereginde güýçli ýer titredi. Şonda Aşgabat we töwereginde ýaşayan jemi 110 müň adandan 90 müň adam heläk boldy.
- 06.10.1988 : Meşhur türkmen ýazyjysy Hydyr Derýaýew aradan çykdy.
- 08.10.1884 : Türkmen şahyry Mollamurtyň dünýä gelen günü.
- 18.10.1929 : Türkmenistanyň halk ýazyjysy, döwlet baýragynyň eýesi Kerim Gurbannepesiň dünýä gelen günü. (Wepaty 01.09.1988)
- 18.10.1900 : Türkmenistanyň halk artisti, kompozitor Pürli Sarynyň dünýä gelen günü. (Ol, 1971-nji ýylda aradan çykdy).
- 24.10. : Birleşen Milletler Guramasynyň halkara günü.
- 27.10.1924 : Türkmenistan Sowet Sosýalistik Jemhuriýeti döredildi.
- 27.10.1991 : Türkmenistan Garaşsyz Döwlet diýilip yglan edildi.
- 29.10.1923 : Türkiýe Jemhuriýetiniň döredilen günü.

01.November- 01.December (10.Aban-10.Azär)

- 01.11.1925 : Iran Türkmenleriniň özygtyýarlylyk ugrundaky hereketleri, Riza şahyň goşunlary tarapyndan ganly basylyp ýatyrylýar. Osman ahun, Nepes serdar we Allaýar han Gyzyletrege sygynýar.
- 01.11.1993 : Türkmenistanda Manat dolanşyga girizildi.
- 04.11.1945 : UNEZCU-nyň gurulan günü.
- 07.11.1917 : October (Bolşowistik) ynkylybyň ýeňiş gazanan günü.
- 09.11.1989 : Berlin diwary ýykyldy. Ol, 13.08.1961-de salnyp başlandy.
- 11.11.1914 : Birinji dünýä söweşi başlandy. (11.11.1918-de tamam boldy).
- 15.11.1953 : Türkmenistanyň halk ýazyjysy Ata Goşut aradan çykdy.
- 15.11.1910 : Anna ahun Ýaraly, Türkmenstahranynyň wekili edip saýlandy.
- 15.11.1990 : Aşgabatda, Aksa mesjidi ybadata açyldy.
- 22.11.1977 : Iran türkmenleriniň medeni serdary Dr. Ahmed Garadagliniň aradan çykan günü. (Onuň dogumy: 1901)
- 24.11.1920 : Türkmenistanyň halk şahyry Anna Kawusyň dünýä gelen günü.

01.December- 31.December (10.Azär - 10. Deý)

- 02.12.1881 : Ahal şertnamasy bilen Etrek derýasy, Iran bilen Şurewiniň arasyndaky serhet edip bellendi.
- 05.12.1954 : Türkiýede aýallara parlament saýlawlaryna gatnaşmak hukugy berildi.
- 12.12.1928 : Gyrgyz ýazyjysy Çengiz Aýtmadowyň dünýä gelen günü.
- 23.12.1918 : Aşgabat radiosy, öz ilkinji gepleşiklerine başlady.
- 24.12.1925 : Türkiýäniň parlamenti, latin elipbiýine geçilmegi baradaky kanuny kabul etdi.

Garaşsyz Türkmenistan Jemhuriýetiniň 7-nji ýyl döwürini gutlaýarys

Şer ýüzüniň ähli türkmenleriniň guanjy bolan Garaşsyz Türkmenistan Jemhuriýetiniň 7-nji ýyl döwürini bütin il-ulusymyza tüýs yürekden gutlaýarys.

Bu gün bütin milletimiz üçin örän uly hem manyly gündür. Sebäbi müň ýyllar boýy öz topraklarynda azat-erkin ýaşap gelen gadymy türkmen milletiniň belli bir agyr hem şawsyz bolan taryhy şertlerde keseki basyp-alyjy güýçleriň agzybirlikli ýörişleri netijesinde elden gideren garaşsyzlygyny takmynan 160 ýyldan soň gaýtadan almagy, dogrudan-da örän gowanarlyk hadysadyr. Bu, türkmen milletiniň geçen döwürlerde boluşy ýaly, dünýä milletleriniň arasynda özüniň hakyky hem mynasyp ornuny gaýtadan eýelemegidir.

Biz bu taryhy günü ýene bir gezek gutlamak bilen, ýaş Garaşsyz Türkmen Jemhuriýetiniň ýolbaşçylaryna bütin kynçylyklary ýeňip geçmek arkaly, ilaty boýunça ýaş-

yan demokratik hem modern watan gurmak ugrunda uly üstünlikler gazanmaklaryny, şonuň ýaly-da halkymyzyň Eýran, Owganystan we Ýrak döwletleriniň çäklerinde ýaşayan böleginiň hem öz milli haklaryna gowuşmaklaryny arzuw etýäris.

Biz Türkmen milletinde, bar bolan kynçylyklary ýeňip geçmäge gerek bolan ukybyň barlygyna-da ynanýarys.

Tapmaçalar: Ilgün 7

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.	B	E	Z	E	L	M	E	K
2.	I	L	E	R	I	@	T	Ä
3.	J	E	R	E	N	@	R	N
4.	I	K	@	K	G	@	E	@
5.	N	@	O	@	U	A	K	A
6.	@	O	K	@	I	Ç	@	W
7.	@	B	U	Ş	S	A	N	Ç
8.	Z	A	W	@	T	R	@	Y

Tapmaçalar:

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.						
2.						
3.				@		
4.						
5.						@
6.	@		@			

Kese:

1-Yza çekilmek, uzaklaşmak, Ýokardan ýa-da eliňden yere düşmek.

2- Tämiz, päkize

3- Goşma sözleriň birinji bö-lümi bolup, bir zada tutuş-bitewilikde ynanylmagy aň-ladýar.

- Geçip gidenden galan ny-şan, bellik.

4- Oňaýly, derekli, bähbitli.

5- Tälim berýän gysga many-ly halk aňlatmasy, öwüt, nesýhat.

6- Düýe ony gäwüşemek üçin ýañadandan agzyna getirýär.

Dik :

1 - Agram çekýän gural.

2 - Seljermek, saýlamak, gözlemek, agtarmak.

3 - Agaçdan oýulyp ýasalan, nahar iýilýän gap, kiçiräk kersen.

4 - 1/1000 S
- Kesgir we ýitidir

5 - Salykatly, agras, abraýly.

6 - Höküm kesiji

Türkmen Edebiyatynyň Gadymiyeti

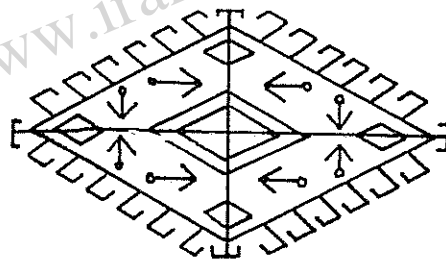
Ýazan: **Dr. Mehmet Kiliç**

Mälim bolşy ýaly biz türkmenler, Orta Aziýadaky iň gadymy halklaryň biridiris. Şeýle sözleri, köp sanly ynamdar taryhy maglumatlara, görnükli alymlaryň (türkmen we gaýry türkmen), syýahatçylaryň ýöreden pikirlerine hem tassyklamalaryna salgylanyp aýtmak bolýar. Gadymdan bäri ýaşap gelýän her bir halkyň, şol sandan türkmen halkynyň, öz ýaşayşy şertlerine laýyklykda medeniýetiniň boljaklygy-da ikuçsyzdyr. Diýmek, haýsy eýýamda, näjüre ýaşayşy şertlerinde ýaşandyklaryna garamazdan, türkmenleriň, belli bir derejede özlerine mahsus kämil edebiyatlary, folklorlary bolmaly. Muny hiç kim inkär edip bilmez.

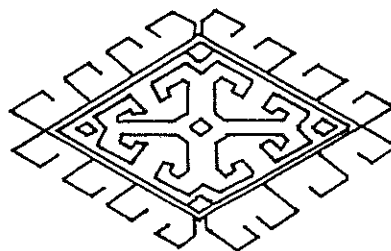
Türkmen edebiyatynyň gadymiyeti barada söz gozgalanda ilki bilen, şol edebiyatyň dürli döwürlerde, dürli häsiýetde, dürli dillerde bolandygyny nazarda tutmak gerek. Türkmen edebiyatyny 18-nji asyrdan ozalky we 18-nji asyrdan soňraky (Bolşewistik Ynky-

laba çenli) döwürlerdäki ösüşini nazara alyp işe girişmek dogry bolsa gerek.

Türkmen milli edebiyatynyň yüze çykan döwri, ýagny, türkmen klassiki edebiyatynyň emele gelen wagty, 18-nji asyr türkmen şahyrlarynyň, birinji nobatda-da beýik Magtymgulynyň ady bilen baglanyşykdadyr. 18-nji asyrdan oň bolsa, arassa türkmen dilinde ýazylan yok diýerlikdir. (Görogly we ýene birnäçe halk dessanlary bolamasa). Şeýlem-de bolsa, 10.-11-nji asyrlarda bitewi bir halk

بردی گیس (ترکمن) دنیلی
acrauq gel 11. -

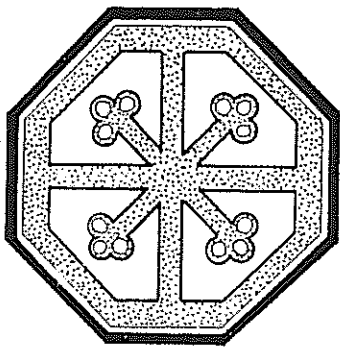
بردی گیس (ترکمن) دنیلی
acrauq gel 11. -

hökmünde formirlenip ugran türkmenleriň, 7-8 yüz ýyllap öz edebiyaty bolmandyr diýip pikir etmeklik, ýalňyşlykdyr. Şeýle pikir edýänlere bolsa, Prof. Y.E.Bertels özüniň „Türkmen halkynyň geçmiş edebiyaty“ adly makalasynda „Bu halk (türkmenler) haçandyr bir wagt sygyrsyz - edebiyatsyz oňşupdyr diýip ýalňyz onuň ganyň duşmanlary pikir edip bilerler“ diýip jogap beripdir. (Sowet Edebiyaty Jurnaly, 1944, 9-10-nji sanlary, sah. 183).

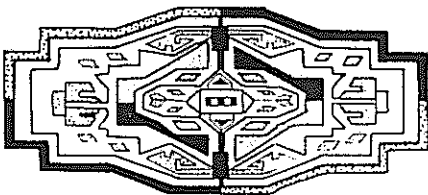
Diýmek 18-nji asyrdan oň hem, biziň halkymyzyň haýsydyr bir dilde döreden edebi ýadigärlikleri bolmaly. Iň gadymy döwürlerde-Parfiýalaryň döwründe (biziň eýyamymyzdan oňki 3-nji asyrdan, biziň eýyamymyzyň 3-nji asyryna çenli) Pählewi dili, soňra -8-nji asyra çenli Türki dili, ep-esli wagt Arap dili dowam eden bolsa, 9-nji asyrdan başlap, Ýakyn hem Orta Gündogardaky halklaryň köpüsiniň edebi dili hökmünde Pars dili oňe çykydyr.

Eseri öz ene dilinde däl-de, haýsydyr bir umumy edebi dil hökmünde ykrar edilen dilde döretmeklik Prof. Bertelsiň sözi bilen aýtsak: Gündogar edebiyatynyň bir aýratynlygy ýa-da onuň

gowşak tarapy dälidir. Mysal üçin: İflis edebiyaty, 11-14-nji asyrlarda esasan Latin dilinden, ondan soňra Fransuz dilinden, has soňraky döwürlerde bolsa İflis dilinden peýdalanyp başlapdyr. Ýagdaý şeýle bolansoň, türkmen edebiyatynyň-da belli bir taryhy döwürde başga dilden peýdalanmagy geň zat dälidir. Türkmen edebiyatynyň we medeniýetiniň ösüp başlan döwri, 11-nji asyryň ilkinji ýarymyna, ýagny Selçuklar häkimiýetiniň başlan wagtyna gabat gelýär. Selçuklar ozaly

دۆرت گؤل (ترکمن) چار گؤل
dört gül 16. LXXVII-5 dört gül

ساری گؤل (ترکمن) گؤل زرد
sarı gül 56. XXXVIII-2 sarı gül

bilen sowatsyz bolandyklary üçin, ikinji tarapdan, Horasanyň, özlerrinden ozalky häkimleri bolan Samanylaryň we Gaznewileriň döplerini öňkisi ýaly saklapdowam etdirmek isländikleri üçin olar, resmi döwlet dili hem-de edebi dil hökmünde pars dilini kabul edipdirler.

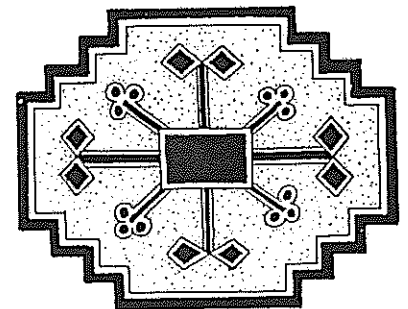
Selçuklaryň köşgünde ilkinji gezek „Melik-eş Şuera“ diýen ada eýe bolan şahyr Ebu Abdullah Muhammed ibn-i Abdulmelik Emir Muezzidir (1058-1148).

Öz ömrüniň ep-esli bölegini Selçuklaryň köşgünde hyzmat edip geçiren beýleki şahyrlaryň biri hem Ali Öwhadeddin Enweridir (1115-1191). Bu şahyr 1187-nji ýylda paýtagt Maryny (Selçuklaryň beýleki paýtagty Bagdad şäheridir) terk edip Balh şäherine gidipdir. we ol ýerde 4 ýyl çemesi dürli ylmy işler bilen meşgul bolupdyr. 12-nji asyryň ikinji ýarymyndan başlap, ýagny Soltan Sanjar ölendenden soň, Muhammed Aufiniň (1171/1177-1232/1242), „Lubab-äl Bab“ antolojisinde adlary we eserleri agzalan 105 sany şahyrlar, köşkdäki ýagdaýa protest bildirip kem-kemden köşkdən uzaklaşyp başlaýarlar.

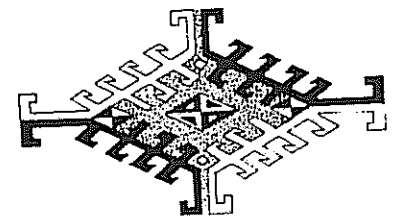
Mahmud ibn-i Ali äs-Semayî Merwezi(12-nji asyr), Lubab-äl Bab antolojisine girizilen bir rubagysynda şeýle diýýär:

Sansyz kemsitmeden, gaýgy hasratdan,
Jan pursat aräýyp çykмага tenden,
Bary bir ölmeli (1), tiz ölen ýagşy,
Bu dünýäde şeydip ömür sürenden.

Horezm Selçuklaryndan bolan Atsyznyň hem onuň ogly Ilarslanyň köşgünde işlän meşhur şahyr hem alym Reşideddin Watwatnyň (1090-1183), köşkdən öz gilesini närazylygyny dile getirip ýazan

گؤل گؤل (ترکمن) گؤل؛ ترنج؛ گؤل گؤلدار
güllü gül 34. LXXVII-3 gülli gül

دیرنäk گؤل (تیموت) روتیلی
derrnäk gül 21. LIX-2 dýrnak gül

goşgysynyň birnäçe setiri, şol
wagtyň ýagdaýyny beýan edýär:

Eý şah, bu felek çarhyny,
müň ýyl aýlapdyr weli,
Döredip bilmändir bir-de,
meniň ýaly zehinli,
Otursaň mejlisde mençe,
bar- ýokdan izda eger,
Onuň gizlin sebäbi bar,
bilseň, ol şeýle meger:
Seniň mejlisiň bir umman-ki,
diýgenim şübhesizdir,
Zil-zibil yüzde gezer,
dür daşlary düybündedir.

Selçuklar döwründe, Soltan Sanjaryň köşgünde işlänlerden şahyra Mähestiniň (1120-1121-nji ýyllarda dünýä gelen) adyny agzamak yerlikli bolar. Bir gün gar ýagyp durka, öyden daşaryk çykan Soltan Sanjar: Bäh, hawa näjüre diýende, Mähesti oňa jogabynda şeýle diýen:

Şahym asman siz üçin
bagat atyn eýerleýär,
Hökümdarlaň içinden
bir sizi edip ykrar,
Æriýende toýnagy
altyn nally atyňyz,
Basmasyn diýip hapa

meýdana kümüş sepyär.

Mähestiniň rubagylaryna, Omar
Haýýamyň täsiri güýçli bolupdir.

Kiçi Asiýadaky Selçuklaryň köşgünde işlän Hoja Dayhanyň (13-nji asyr) asly türkmen bolup, ol Selçuklaryň soňkurak häkimleriniň biri bolan Alaaddin Keygubad III -niň (1284-1293 hem-de 1304-1307 -nji ýyllarda şahlyk eden) talaby bilen „Selçuknama“ dywanyny ýazypdyr. Köşk şahyry bolup, öz ykballaryny belli bir wagtda köşk bilen baglandyklary üçin, şahyrlaryň hemme döredijiliginden yüz döndermek dogry bolmaz. Mysal üçin: Abulgasymlaryň Rudeki(wepaty 941) pars şahyry, Hakani Şirwani(1120-1199) Azerbaýjan şahyry, Emir Husrow Dehlewi(1253-1323) Hindipars şahyry, Alishir Nawaýi (1441-1501) özbek şahyry. Bularyň we olara meňzeşleriň bitiren işlerine - hyzmatlaryna dogruçyl baha bermek gerek. Bu barada W.I.Leniniň aýdanlary şeýledir.

„Taryhy hyzmatlara baha berlen mahalda, taryhy işgärler şu zamandaky talaplar bilen deňeşdirilende näme bermedik bolsalar, şoňa garap baha berilmän, olar,

özlerinden öňki geçenler bilen deňeşdirilende näme täze zat beren bolsalar, şoňa garalyp baha berilýär“ (W.I.Lenin- Eserler, 11-nji jilt, sah.187).

13-nji asyryň 20-nji ýyllarynda mogollaryň eden basybaljylykly hüjümleri, türkmen ülkesiniň yk-tysadiýetine we türkmenleriň medeniýetine ýaramaz täsir edipdir, olaryň medeni ýadigärliklerini weýran edipdir. Mysal üçin mogollar, iň gadymy we awadan şäherler bolan: Maryny, Dendanakany, Nusaýy, we ýene ençeme şäherleri ýikip- ýumurupdylar. Marydaky, her birinde 12 müň çemesi kitap saklanýan 10 kitaphanany tutuşlygyna otlapdylar, ýagny, öz esgerleriniň ýuwunmaklary üçin suw gyzdyrylýan 40 sany gulakly gazanyň aşagyna oduna derek şol gymmatly kitaplary salypdylar.

Dowamy bar

قاری کورماق غی یارادنینک آدی بیلان

آیرا- بۇقچه

بیزلار بولساق آیرا- دوشکان
 اوزیمیز دال- بلکه جبر و قین لیق لار
 بیزی اوز کؤکیندین - یولیب
 باشقه یرغه آتان
 ایل باه سی نینک

یازم نه کوز قاراب - کوز یاش دؤکماکدا
 باله بولسه - آیرا دوشکان
 ایل کونینه قاوشماق دردینه - باغلانیب قالکان
 ایل - یاش لانتاق غه چالیش یار
 لیکن باله قاریب قالماقدا
 ایل - اوز آراسیندا چالیشسه
 باله آیرا قالکان یریندا اویانسه
 ایکی بیر بولیب
 ایل غه آزاد - آبادلیق
 کتیرماق قولای
 اُون سکیز یل اوزال
 دانکیل کان بۇقچه
 آچیلمادی یاد ایل لاردا
 بیزلار اوز آرکین میز غه باغلامادیق
 بۇقچه نی
 ملتَم- یوراک آغیرماسین
 اول یاوی لارینک آیندین - کویچندین
 دانکیل کان دور بۇقچه
 اول قین لیق لار

ظلم لار - حورلیق لار
 یاره لار - کچانلارغه آیداین
 اوندیلماز - سازش ادیلماز
 بیزلار توسساغ دا یاتکان ایلیمیز
 سسی دؤرس

سس لار چیقارلیب
 کویچ لار بیرلاشدیرلیب
 ایل آراسیندا
 بۇقچه لار آچیلماسی قولای
 تا بیر دم آلیب - آزمانک دیب
 تازه دین چالیشماق غه - باشلاماق
 تا
 همه بیله لیق دا
 بیر آباد - آزاد - اوزارکین
 ایل غه قاوشار یالق
 ترکمن بولسه درد آیدیپ
 دردغه یانیار
 بوکلان دور- آتا بابا، اَنه ماملار
 دردی بولسه
 ایندی شُونسل نینگ
 نتیجه سینه باقاییلی
 آباد بولسین ملتَم
 آزاد بولسین ایلاتیم
 بیر ملتَم
 بیله بولسین قواتم
 بار و بارلیگنه آیه بولسین ترکمنیم
 یازکان، قربان ترکمن ۱۹۹۸-۱۱-۲۱

برای دریافت ایل گون با ما تماس بگیرید

آدرس ایل گون:

IL GÜN

Postfach 30 12 03

50782 Köln

Germany

ایل گون در اینترنت:

<http://www.geocities.com/SoHo/Gallery/3677>

پست الکترونیکی:

E-Mail: ilguen@geocities.com

شماره حساب بانکی:

Stadtsparkasse Köln

Konto No. 2083236

Bankleitzahl 37050198

برای آبنه شدن ایل گون به آدرس ما نامه بنویسید

بهای اشتراک سالانه ۲۰ مارک آلمان فدرال و یا معادل آن است

مبلغ اشتراک سالانه را به حساب بانکی واریز نمایید